

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

JAKUB KRÁTKÝ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav politologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jakub Krátký

Revoluce ve vojenství a vedení asymetrických konfliktů po studené válce
Revolution in military affairs and fighting of Asymmetrical conflicts after
The Cold War

Praha 2010

PhDr. Jan Jireš

Čestné prohlášení

Já, Jakub Krátký, student třetího ročníku bakalářského studia *Politologie* na *Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze*, prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval zcela samostatně a s použitím pramenů, které jsem uvedl v seznamu použitých zdrojů.

V Praze dne: 26. 7. 2010

Podpis:.....

JAKUB KRÁTKÝ

Anotace

Tato práce pojednává o inovačních prvcích, které se od konce studené války objevily v oblasti technologie a strategie ve válečnictví. Tyto revoluční prvky byly představeny v konceptu, který nese název *Revoluce ve vojenství* (RMA). Pokusíme se zaměřit na vědecké pojetí vojenských revolucí, které ovlivnilo nejen válečnictví jako takové, ale mělo také vliv na politickou rovinu mezinárodních vztahů. Nejdříve však musíme zmínit změny, kterými prošly mezinárodní vztahy od ukončení studené války, jejíž konec znamenal nástup nového světového uspořádání a rozložení moci. Pro správné pochopení analytické části této práce, je nutné vysvětlit základní charakteristiku konceptu RMA, jeho zdroje a chápání v minulosti. Pojetí tohoto konceptu je úzce propojeno s akademickou diskusí, která začala v 50. letech a gradovala v poslední dekádě 20. století. Teoretická část by měla čtenáři poskytnout dostatečné znalosti a rozhled pro analytickou část, která se bude zaměřovat na ověření revolučnosti konceptu moderní RMA, což je hlavním tématem této práce.

První kapitola pojednává o počátku globalizační éry. Pochopení globalizačních tendencí je, pro orientaci v dalších pasážích této práce, velmi zásadní. V následující části budou zmíněny všechny důležité změny, které se odehrály v mezinárodní a bezpečnostní politice. Třetí kapitola se zaměřuje na vysvětlení relevantní bezpečnostní terminologie, která je v této práci hojně užita. Dále pak osvětluje základní pojetí zkoumaného konceptu RMA a asymetrických konfliktů. Jelikož se tato práce zabývá hlavně Revolucí ve vojenství, bylo by vhodné, aby se této problematice věnovala samotná, tedy čtvrtá, kapitola.

V páté kapitole se pokusíme zužitkovat všechny znalosti, které jsme získali v teoretické části a aplikujeme je při analýze intervence sil NATO v Kosovu, jež se odehrála v roce 1999. Pomocí východiska z analýzy následně posoudíme míru revolučnosti konceptu RMA. Šestá kapitola se bude opírat o stejný teoretický základ, pomocí kterého se na operaci Irácká svoboda z roku 2003 opět pokusíme verifikovat revolučnost výše zmíněného konceptu. V závěru shrneme výsledky obou analytických částí a odpovíme na hlavní výzkumnou otázku celé práce.

Klíčová slova:

Bezpečnostní studia, Revoluce ve vojenství (RMA), Asymetrický konflikt, Kosovo, Irák

Annotation

This work is introducing the relevant effects of technological and strategic innovation in warfare since the end of the Cold War. These revolutionary innovations were conceptually presented in the so called *Revolution in Military Affairs* (RMA). We will try to focus on the scientific conception of this military revolution which influenced warfare fighting and political struggle. At first, we must introduce alterations in foreign policy after the end of The Cold War which created a New World order and power constellation. It is also necessary to emphasize some facts, sources and characteristics of the RMA concept and its way of understanding the past. This is connected with an academical discussion between military historians and security experts which had begun in 1950's and was extended during the last decade of the 20th century. This theoretical part should give the reader a sufficient perspective for the analysis which will be focused on verifying all revolutionary aspects of the RMA concept. The verification of modern RMA is the main theme of this work.

In the first chapter, some relevant facts about the beginning of the globalization era will be introduced. Understanding these tendencies is crucial for the following chapters. In the second chapter, all relevant changes in security studies and environment will be outlined. The third chapter deals with important security terminology and introduces the concept of Asymmetrical Conflict and RMA elements.

In chapter four, all specifications and progress in the way of understanding the RMA will be discussed. In chapter five, we will utilize knowledge about RMA and apply it for the analysis of the NATO intervention in Kosovo in 1999. With these results, we will judge the revolutionary aspects of the RMA. In chapter six, we will use similar knowledge to analyze another conflict: The Operation Iraqi Freedom in 2003. The conclusion will contain a final answer to the main theme of this work.

Key words:

Security Studies, Revolution in Military Affairs (RMA), Asymmetrical Conflict, Kosovo, Iraq

Obsah

Úvod	11
1. Éra globalizace	14
1.1 Globální trh.....	14
1.2 Politický aspekt globalizace	15
1.2.1 Neorealismus.....	15
1.2.2 Liberální institucionalismus	15
1.2.3 Konstruktivismus	16
1.2.4 Kritická bezpečnostní studia	16
1.2.5 Neomarxismus	16
2. Proměna bezpečnostního prostředí	18
2.1 Stabilita mezinárodního systému	18
2.1.1 Bipolarita.....	18
2.1.2 Multipolarita	19
2.1.3 Střední cesta „bi-multipolarity“	19
2.1.4 Vhodná strategie pro USA	20
2.2 Nové pojetí bezpečnostního prostředí	20
2.2.1 Sektorová bezpečnost.....	21
2.3 Rozšíření bezpečnostního diskursu	22
3. Bezpečnostní terminologie	24
3.1 Bezpečnost.....	24
3.2 Sektory bezpečnosti	25
3.2.1 Tradiční sektorové pojetí	26
3.2.2 Rozšířené sektorové pojetí	26
3.3 Revoluce ve vojenství (Revolution in Military Affairs).....	28
3.4 Asymetrický konflikt (Asymmetrical Conflict).....	28
3.4.1 Terorismus jako asymetrický nástroj	29
3.4.2 Asymetrie v historických konfliktech	30
3.4.3 Asymetrie v současných konfliktech	30
3.4.4 Roviny asymetrie	31
4. Revoluce ve vojenství	32
4.1 Předchůdci konceptu RMA	32

4.2 Murrayho koncepce	33
4.2.1 Vojenské revoluce.....	34
4.2.2 Revoluce ve vojenství dle Murrayho	37
4.2.3 Shrnutí Murrayho přístupu.....	39
4.3 Podoba moderní RMA.....	40
4.3.1 Inovační prvky	40
4.3.2 Síly rychlé reakce.....	41
4.3.3 Nová šance pro konveční zbraně	42
4.4 Rysy moderní RMA.....	42
4.4.1 Odmítnutí RMA	44
4.4.2 Shrnutí moderní RMA	44
5. Válka v Jugoslávii 1999	46
5.1 Úvod do regionální problematiky	46
5.2 Kosovský konflikt.....	47
5.2.1 Eskalace konfliktu.....	48
5.3 Operace Spojenecká síla	48
5.3.1 Strategické inovace	49
5.3.2 Užití technologických inovací	50
5.4 Bilance kosovské operace.....	52
5.5 Dílčí závěr.....	53
5.5.1 Otázka revolučnosti a asymetričnosti konfliktu.....	56
6. Válka v Iráku 2003.....	57
6.1 Změna chápání rizik v mezinárodním prostředí	57
6.2 Příprava na další válku v zálivu.....	58
6.2.1 Otázka válečných výdajů	58
6.2.2 Teoretická příprava svržení Saddáma Husajna.....	58
6.3 Operace Irácká svoboda.....	60
6.3.1 Technologické inovace v roce 2003.....	62
6.3.2 Strategie vedoucí k poválečné nestabilitě	62
6.4 Dílčí závěr.....	64
6.4.1 Asymetrie v iráckém konfliktu	65
Závěr	66
Seznam použitých zdrojů.....	69

Knihy a odborné studie.....	69
Odborné časopisy	70
Internetové zdroje	71

Seznam zkratek

AWACS-Varovný a kontrolní vzdušný systém (*Airborne Warning and Control System*)

CIA-Ústřední zpravodajská služba (*Central Intelligence Agency*)

CNN-Síťové kabelové zpravodajství (*Cable News Network*)

EBO- Operace založené na účincích (*Effect Based Operations*)

ERRF-Evropské síly rychlé reakce (*European Rapid Reaction Forces*)

EU-Evropská unie (*European Union*)

GBU-Naváděná bombová jednotka (*Guided Bomb Unit*)

GPS-Systém určení polohy (*Global Position System*)

JPNP-Policejní jednotky pro zvláštní účely, tzv. Rudé barety (*Jedinice posebne namjene policije*)

KFOR-Mírové síly v Kosovu (*Kosovo Force*)

KLDR-Korejská lidově demokratická republika (*Democratic People's Republic of Korea*)

MUP-Vojenská milice ministerstva vnitra (*Služba javne bezbednosti Ministerstva unustranjskih poslova Republike Srbije*)

NRF-Reakční síly NATO (*NATO Response Force*)

OSN-Organizace spojených národů (*UN-United Nations*)

OBSE-Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (*OSCE-Organization for Security and Cooperation in Europe*)

PJM-Speciální policejní síly (*Posebna jedinica milicije*)

PVO-Protivzdušná obrana (*Land-Based Air Defence*)

RMA-Revoluce ve vojenství (*Revolution in Military Affairs*)

SAJ-Protiteroristické jednotky (*Specialne antiteroristicke jedinice*)

SFRJ-Socialistická federativní republika Jugoslávie (*Socijalistička federativna republika Jugoslavija*)

SRJ-Svazová republika Jugoslávie (*Savezna Republika Jugoslavija*)

UAV-Bezpilotní letoun (Unmanned Aerial Vehicle)

UCK-Kosovská osvobozenecká armáda (*Ushtria Çlirimtare e Kosovë*)

USD-Americký dolar (*United States dollar*)

USA-Spojené státy americké (*United States of America*)

VJ-Jugoslávská armáda (*Vojska Jugoslavije*)

ZHN-Zbraně hromadného ničení (*WMD-Weapon of mass destruction*)

Úvod

Různé druhy konfliktů provázely soužití jedinců již od dávné historie. Během vývoje lidstva a jeho společenského uspořádání se způsoby, jakými byly konflikty vedeny a řešeny, proměňovaly. Nejdříve se střetávaly pouze úzké skupiny jedinců, jejichž konflikt se zaměřoval hlavně na území malého rozsahu. S postupným uzráváním společnosti a vznikem států se osa konfliktů přenesla do mezinárodního prostoru. V historickém vývoji tak můžeme zaznamenat celou řadu významných událostí, které znamenaly důležitý předěl v chápání sporů mezi znepřátelenými stranami. Právě tato zlomová období přinesla mnoho nových prvků, které mnohdy od základů přeměnily způsob chápání a vedení konfliktů. Díky aplikaci inovačních prvků získala jedna strana důležité výhody nad ostatními relevantními aktéry. Hlavní podstatou inovačních období je aplikace revolučních poznatků na technologickém a strategickém poli, které se často kombinovaly s uvedením zcela nového celospolečenského uspořádání. O mezinárodních bezpečnostních záležitostech tím pádem většinou rozhodovali hlavně ti aktéři, kteří byli schopni představit nějaký revoluční prvek. Historicky silné národní státy začaly postupně ztrácet svou dominantní pozici a jejich místo zaujaly nově etablované mocnosti. Nenacházely se již pouze na území Evropy, ale i v Americe či v Asii. Kritérium technologické vyspělosti začalo hrát stále větší roli. Během lokálních či celosvětových konfliktů se postupně střetli všichni relevantní aktéři mezinárodní politiky. Vítězové z nich pak vyšli dočasně či trvale posílení.

Po Druhé světové válce došlo k rozdělení světa na dva znepřátelené tábory. Jejich základní rozmístění bylo odvozeno ze vzájemných dohod, které byly součástí kooperace spojenců během války. Na jedné straně stál západní demokratický tábor v čele s Američany a na straně druhé východní socialistický blok, který vedl Sovětský svaz. Předmětem jejich vzájemné nevraživosti byla hlavně otázka sféry vlivů obou supervelmocí. Jelikož oba aktéři vyznávali naprosto odlišnou ideologii, jejich spor postupem času gradoval a svět se opět ocitl na pokraji hrozivého konfliktu. Rozpory mezi oběma aktéry však byly řešeny pouze na úrovni lokálních konfliktů menšího významu, díky čemuž nedošlo k otevřené konfrontaci jejich jaderného arzenálu. Oba aktéři se snažili zastrašit svého soupeře a získat nad ním rozhodující náskok, což přerostlo v rozsáhlé závody ve zbrojení, které byly značně ovlivněny ekonomickými

determinanty obou zneprátelených táborů. Právě ekonomická síla demokratického tábora pomohla vyčerpat sovětský blok a umožnila tím ukončit vleklou studenou válku. Američanům a jejich spojencům se podařilo mobilizovat své materiální zdroje a přetvořit ekonomický potenciál ve značný technologický náskok. Díky velkým investicím do vědy a výzkumu, začalo být zřejmé, že technologická převaha je tak velká, že ovlivní i celé pojetí vojenství.

Z nahromaděného vojenského potenciálu vytvořili vojenští stratégové a historici určitý teoretický rámec, který počítá s tím, že nové technologické inovace změny od základu válečnictví jako takové. Proto došlo k vypracování konceptu *Revoluce ve vojenství* (RMA), který je východiskem z nového pojetí rovnováhy v mezinárodních vztazích a zároveň ztělesněním aplikace nejmodernějších vymožeností v praxi. Je potřeba si uvědomit, že samotný koncept RMA v sobě nezahrnuje pouze aktuální technologické inovace a jejich nové způsoby užití. Jeho pojetí totiž sahá hluboko do minulosti, ve které se jednotliví badatelé snaží najít různé podněty, které by jim pomohly pochopit řetězec a vývoj dějin lidstva. Různí historici a teoretici tak představili své vize o konkrétních podobách, počtech a dobových konotacích, které ztělesňovaly a doplňovaly jednotlivé RMA. Díky rozdílným chápáním mnohdy shodných historických zlomů se rozhořela akademická debata, jejíž podstatě se budeme věnovat v teoretické části práce.

V této práci se budu zabývat analýzou prostředků a cílů konceptu *Revoluce ve vojenství*. Hlavní myšlenkou bude analýza výše zmíněného konceptu a komparace jeho deklarovaných postupů s reálnou podobou vedení konfliktů. Pro analýzu jsem si vybral jednak intervenci jednotek NATO v Jugoslávii z roku 1999 a také druhou válku v Perském zálivu, která se odehrála v roce 2003. Při zkoumání těchto konfliktů se pokusím odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: zda přinesl koncept *Revoluce ve vojenství* zásadní změnu do vedení vojenských konfliktů. K analýze použiji komparaci proklamovaných cílů a instrumentů, které koncept *Revoluce ve vojenství* používá, s reálně užitými prostředky a výsledky zkoumaného konfliktu. Pro jeho správné pochopení bude nezbytné jednak rozebrat relevantní bezpečnostní terminologii a rovněž provést exkurz do dobového chápání a pojetí celého konceptu a jeho předchůdců.

Bádáním nad podobami RMA a jeho zdroji, se zabývala celá řada vojenských a politických myslitelů. Nastínění jejich pojetí je pro správnou orientaci v tématu zásadní. V dalších částech práce budou popsána jednak tato historická pojetí, ale také teoretické vymezení celého moderního konceptu. Po charakteristice jednotlivých vztahů a proměnných v celém konceptu,

bude v závěru této práce odůvodněna konkrétní metoda či syntéza více postupů, které se budou co nejvíce blížit k východisku celé analytické části.

Pro tuto práci byla vybrána relevantní literatura, která se nachází ve sbírkách Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. Další důležité zdroje můžeme nalézt v člancích, které vyšly v celé řadě zahraničních, zvláště pak v amerických, periodikách. Cenným zdrojem kvalitních informací jsou rovněž studie různých národních a nadnárodních společností, vypracované hlavně pro americké a evropské instituce. Jelikož je tato práce postavená nejen na politické, ale i na vojenské teorii, je velmi důležité, aby byla užita i relevantní literatura, dotýkající se problematiky vojenství a vojenské historie.

1. Éra globalizace

Se skončením studené války přichází změny paradigmat v mezinárodních bezpečnostních vztazích. Velký vliv na tuto tendenci má nástup globalizace, která pomohla vytvořit zcela nové prostředí, které se vyznačuje částečným či úplným rušením hranic mezi regiony či celými komplexy států. Dominantní politické a ekonomické doktríny jsou ve většině světa kapitalismus a liberalismus. Vliv globalizace se projevuje hlavně ve dvou dimenzích: v ekonomické a v politické.¹

Ekonomická globalizace se skládá hlavně ze sítě nadnárodních korporací, které vytvářejí světový globální trh, ve kterém jde o velké toky financí, výrobků, surovin i pracovní síly. Velmi důležitý je rovněž politický aspekt globalizace, který se projevuje hlavně zvýšenou kooperací a dialogem mezi státy či supranacionálními aktéry. Díky odnárodnění kapitalistických elit a jejich následné homogenizaci napříč celým světem dochází k posílení mírových snah při řešení konfliktů mezi západními kapitalistickými státy.²

1.1 Globální trh

Důležité jsou rovněž kulturní či právní dopady globálního uspořádání světa. Díky rozšíření moderní komunikace se mohou konkrétní kultury vzájemně mísit a obohatit, avšak se mohou dostat i do potenciálního konfliktu. Nelze přehlížet ani dopady na sociální uspořádání společnosti či na kvalitu životního prostředí. Migrační tendence, které se projevují hlavně odlivem pracovníků ze zaostalých zemí, mohou způsobit případný etnický či náboženský konflikt v bohatších zemích. Globální trh zapříčinil vznik velké konkurence na trhu práce, z čehož profitovali spíše zaměstnanci v rozvojových zemích. Tento přesun výroby logicky zasáhl evropské a americké zaměstnance, kteří ztratili zaměstnání kvůli tomu, že se vlastníci velkých forem rozhodli přesunout výrobu do rozvojových zemí, kde je levnější pracovní síla. Vytvoření velkých průmyslových a výrobních center může také vést k necitlivým zásahům do životního prostředí, které mohou mít nevratné důsledky.

---

¹ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 29

² Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 524-525

1.2 Politický aspekt globalizace

Pro tuto práci je však nejdůležitější onen politický aspekt globalizace a jeho hlavní dopady na mezinárodní bezpečnostní vztahy. Proto by bylo vhodné představit vize a pojetí jednotlivých přístupů.

1.2.1 Neorealismus

Realisté a neorealisté se domnívají, že ukončení období studené války nepřineslo žádné zásadní změny do mezinárodních vztahů a do pojetí bezpečnosti. Hlavním aktérem pro ně zůstává i nadále stát, který sleduje hlavně své vlastní zájmy a spoléhá spíše na sebe sama. Jelikož státy pohlíží na své sousedy s určitou mírou nedůvěry, budou se proto podle neorealistů snažit i nadále modernizovat svůj obranný ale i útoční arzenál.

Samotné ukončení bipolarity z období studené války tak pro ně neznamena garanci, že již nedojde k vytvoření mezinárodních konfliktů. Nástup globalizace tak nepovažují za garanta budoucího světového míru. Jako pozitivum však vnímají fakt, že stále větší množství států je při řešení konfliktů ochotno přistoupit na určitou míru konsensu, což se projevuje hlavně ohleduplností vůči požadavkům a potřebám ostatních.³

1.2.2 Liberální institucionalismus

Pro liberální institucionalisty je nejvíce důležitý nárůst vlivu supranacionálních institucí, které se zaměřují na prohloubení kooperace mezi státy a tím pádem i otupení či zažehnání možných zdrojů napětí. Prostředkem k této spolupráci může být například přijetí určitých závazných pravidel a norem, podle kterých pak budou všichni aktéři jednat. Důraz na krátkodobé cíle bude podle institucionalistů nahrazen zájmem o dlouhodobější cíle či úkoly, které však mohou přinášet i trvalý profit.

Hlavním přínosem globalizace je pak rozšíření počtu demokratických států, což napomáhá k dalšímu prohloubení snažení o mírové řešení možného napětí. Toto pojetí má relativně blízko ke konceptu Kantova věčného míru, který hovoří o tom, že vyspělé a civilizované státy zcela vylučují válku a ozbrojený konflikt ze svých vztahů. Prohloubení kooperace mezi demokratickými státy však není podle liberálních institucionalistů jediným přínosem

---

³ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 30-31

globalizace. Jako pozitivní vidí rovněž oslabení moci a vlivu nedemokratických států, které pak nemají dostatečnou sílu či autoritu na to, aby otevřeně zaútočily na jiný demokratický stát. Bezpečnost těchto států však mohou ohrozit na poli jejich ekonomických či diplomatických zájmů anebo vstupem do otevřeného válečného konfliktu s jiným nedemokratickým státem, z čehož plyne možné ohrožení bezpečnosti pro celé regiony či bezpečnostní komplexy.⁴

1.2.3 Konstruktivismus

Konstruktivisté sice vidí státy jako základní aktéry na poli mezinárodních vztahů, avšak tvrdí, že jejich zájmy jsou ovlivněny stávajícím uspořádáním v mezinárodních vztazích. Hlavní spory se pak podle nich povedou spíše o myšlenky než o vliv jednotlivých států. Vztahy, které dominují otázkám bezpečnosti, jsou často sociálně konstruované a odvíjí se od vyhodnocení konkrétní situace aktérem. Rovněž konstruktivisté hovoří o prohlubování mezinárodní spolupráce a o částečném či úplném vyloučení válečných konfliktů ze vztahů mezi vyspělými státy.⁵

1.2.4 Kritická bezpečnostní studia

Tento přístup zdůrazňuje hlavně jedince, jeho práva a požaduje zajištění jeho bezpečnosti. Rozvoj individua je podle zastánců kritických bezpečnostních studií brzděn mnoha různými zábranami, které mají hlavně ekonomický, politický či sociální rozměr. Tyto překážky je pro plnohodnotný rozvoj jedince nutné odstranit.

Do této kategorie bychom mohli zařadit i feministické přístupy, které upozorňují, respektive kritizují dominanci mužů v politice a v bezpečnostních vztazích.⁶

1.2.5 Neomarxismus

Neomarxisté upozorňují na to, že globalizace není ve skutečnosti novinkou, jelikož na její kapitalistickou podobu upozornil již v polovině 19. století Karel Marx. Nelíbí se jim hlavně fakt, že hegemoni světové ekonomiky získaly velmi významný vliv v důležitých ekonomických a finančních institucích, jako je Mezinárodní měnový fond či Světová banka. Pomocí spekulací či jiných svých aktivit v rozvojovém světě zvýšily svůj profit na úkor zadlužování chudých států na jižní polokouli. Takto posílené korporace se pak budou co

---

⁴ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 31-33

⁵ Tamtéž, s. 33

⁶ Tamtéž, s. 33-34

nejvíce snažit zbavit státního dohledu, z čehož pak státy vyjdou oslabeny, což může vést k prohloubení napětí či dokonce k otevřenému konfliktu.⁷

---

⁷ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 34

2. Proměna bezpečnostního prostředí

Téměř po celou dobu existence lidstva docházelo k celé řadě konfliktů. Většina z nich v sobě odrážela dobový kontext, avšak boj o území či o moc byl častou jednotící charakteristickou pro naprostou většinu z nich. Užití násilí ve formě vojenské síly byl nejvíce preferovaný způsob pro dosažení svých zájmů. S postupným uzráváním civilizované společnosti došlo k zatlačení násilného řešení konfliktů do pozadí a začalo převládat mírové řešení v podobě určitého konsensu mezi znepřátelenými stranami. Pro snazší dosažení dohody a nalezení společné vize napříč mnohdy diametrálně odlišnými názory, byly svolávány mírové konference či zakládány organizace, které měly za úkol zabezpečit soužití mezi různými aktéry a garantovat zachovu slabších či utiskovaných entit.

2.1 Stabilita mezinárodního systému

Nástup globalizační éry a zánik světového řádu v podobě nesmiřitelné dichotomie západní liberalistické a východní kolektivistické doktríny, který dominoval světu od konce Druhé světové války, poznamenal téměř všechny složky společnosti a státního aparátu. Ideologické i materiální vyčerpání východního bloku předznamenalo průnik liberálního a individuálního pojetí práv do dříve totalitárních zemí v Evropě. Část společnosti se začala zabývat myšlenkou, zda bude zánik bipolárního uspořádání světa znamenat snížení potencionální konfliktní hrozby.

Na podobném základě, jako je tato otázka, se již v padesátých letech 20. století rozhořela akademická debata, ve které se různí diskutéři snažili představit svůj pohled na vztah mezi polarizací moci a stabilitou či případnou nestabilitou systému.⁸ Různé pohledy na zachování stability v mezinárodním prostředí můžeme částečně odvodit od rozložení moci a vztahu mezi jednotlivými aktéry.

2.1.1 Bipolarita

Pro problematiku stability celého mezinárodního systému je velmi zásadní pozice amerického neorealisty Kennetha Waltze, který tvrdí, že studenoválečná bipolarita je zárukou

---

⁸ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 97

stability. Své tvrzení opírá o fakt, že bipolární uspořádání bylo rozšířeno na celý tehdejší svět a že soutěžení mezi mocnostmi bylo rozmělněno do více sfér, jako je třeba dobývání vesmíru a podobně, což zpomalovalo gradaci rozporů. Různé menší konflikty, ve kterých se angažovaly největší mocnosti, aby testovaly vzájemnou mocenskou rovnováhu, pak byly snáze vedeny, jelikož v nich figurovali pouze dva hlavní aktéři. Waltz tvrdí, že pokud by se do těchto lokálních konfliktů zapojilo více mocností, mohlo by dojít k eskalaci vzájemných rozporů.⁹

2.1.2 Multipolarita

Opačný názor zastává skupina, reprezentovaná Davidem Singerem a Karlem Deutschem, která tvrdí, že bipolarita není dostatečnou zárukou stability systému. Garanta stability vidí v multipolaritě. Zde totiž může širší paleta mocností uzavírat pestřejší a četnější alianční svazky a tak se mohou státy, v případě potencionálního ochlazení vztahů na jedné straně, přiklonit k nějaké jiné straně a posílit s ní vzájemné styky. Pozitivum multipolarity je spatřováno rovněž v prostém kalkulu, že velký počet aktérů sám o sobě reguluje moc jednotlivých relevantních mocností. Oba výše zmínění myslitelé však přiznávají, že proliferace nukleárních zbraní mezi více mocnostmi, měla destabilizační vliv, čímž jsou dány limity jejich teoretické koncepce.¹⁰

2.1.3 Střední cesta „bi-multipolarity“

Třetí a kompromisní cestu představil Richard Rosecrance, který vidí „bi-multipolaritu“ jako ideální prostředí pro garanci stability.¹¹ Pozitivum bipolarity vidí v jejím stabilizačním vlivu, který vychází z toho, že konflikt mezi dvěma aktéry je předvídatelnější a je soustředěn na vzájemných hranicích obou bloků. Multipolarita pak snižuje ničivou povahu možných konfliktů, jelikož mocnosti, které se do konfliktu zapojí, jsou daleko slabší, než je tomu v případě dvou velkých bloků.

Východiskem z této dichotomie je výše zmínění koncept „bi-multipolarity“, který je kombinací obou krajních přístupů. „Pro zajištění stability je proto třeba kombinovat obě podoby-doplnit globální bipolaritu multipolaritou regionálních velmocí, které filtrují či zmírňují bipolaritu a v jistých situacích mohou plnit i roli zprostředkovatelů.“¹²

---

⁹ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 98

¹⁰ Tamtéž, s. 98-99

¹¹ Tamtéž, s. 99

¹² Tamtéž, s. 99

2.1.4 Vhodná strategie pro USA

Po ukončení studené války můžeme v mezinárodním prostředí pozorovat jasné tendence návratu k multipolaritě. Poslední dekáda 20. století by se však dala lépe charakterizovat jako období unilateralismu, ve kterém se Spojené státy americké staly hegemonem mezinárodní politiky a garantem světového míru.

Podle Kennetha Waltze, vyšli totiž Američané ze soupeření se Sověty vítězně a to paradoxně posílilo i vojenskou moc USA (Spojené státy americké).¹³ Při organizování koalice, která zasáhla v Kuvajtu a Iráku v roce 1991, se jasně ukázalo, že jedině Američané jsou schopni vést podobnou koalici a že jejich vojenská moc je pro budoucí podobu mezinárodního systému rozhodující. Jelikož jsou však ekonomické a tedy i vojenské zdroje USA omezeny, je podobný stav dle Waltze neudržitelný.¹⁴ První dekáda ve 21. století nám ukázala, že jeho postulát byl pravdivý.

Zajímavá je však myšlenková linie, kterou zastávali neokonzervativní „jestřábi“ na počátku devadesátých let 20. století. Například Chales Krauthammer tvrdí, že multipolarita není realizovatelná, jelikož předpokladem pro její vznik je alespoň částečná rovnováha mezi aktéry. Ohromná vojenská moc, která se nahromadila v rukou USA tak brání rozvoji nového uspořádání. Vzdát se této moci by pak byl iracionální tah. Krauthammer však tvrdí, že multipolarita se pro veřejnost stala natolik populární, že je potřeba „oblékat unilaterální chování do multilaterálního hávu“.¹⁵

S touto linií hegemonie se ztotožňuje i Paul Wolfowitz, který podporuje strategii, aby Američané aplikovali svojí evropskou protektorskou doktrínu v kontextu celého světa. Vliv těchto „jestřábů“ byl po nástupu Clintonovy váhavější administrativy téměř odstřižen, aby se pak s návratem republikánů, konkrétně George W. Bushe, mohl opět objevit na světle světa.¹⁶

2.2 Nové pojetí bezpečnostního prostředí

Rozpad Sovětského svazu napomohl k „přehoupnutí“ individualistické revoluce do asijského prostoru, díky čemuž došlo ke vzniku celé řady nových republik. Některé diktatury, například

¹³ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 382-383

¹⁴ Waltz: *Globalization and Governance*, in: *Political Science and Politics*, Vol. 32 (4), 1999, s. 699

¹⁵ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 424

¹⁶ Tamtéž, s. 481

v KLDR¹⁷, však zůstaly zachovány téměř beze změn a doposud se navenek drží tvrdé totalitární linie. Například Čína, která rovněž zažila liberalistické tendence a snahu o vnitřní převrat na počátku 90. let 20. století, si sice udržela oficiální socialistickou doktrínu, avšak pod tlakem globalizačních tendencí se začala pomalu přetvářet ve stát, který je v současné době kdesi na pomezí. Většinu majetku sice kontroluje stát, avšak silné slovo mají rovněž soukromé subjekty. Mnohé z těchto subjektů pocházejí ze západu a růstu čínského hospodářství se snaží využít pro svůj prospěch.

Na světě však i nadále existuje celá řada totalitárních režimů, které buď zůstávají zachovány (Kuba, KLDR), či se zmítají v občanských válkách soupeřících frakcí. Mezi takové země můžeme zařadit Barmu či donedávné doby Súdán. Právě na takové země, které nerespektují základní práva jedinců, se snaží velcí světoví hráči, nově vytvořené mezinárodní veřejné mínění a supranacionální organizace, vyvinout tlak, aby se odklonily od politiky útisku a přiřkly občanská práva svým obyvatelům.

V nově vzniklém mezinárodním prostředí se Spojené státy americké, které vzešly vítězně z konfliktu velmocí, etablovaly jako nejsilnější aktér a vytvořily tak prostředí pro nový světový řád, který bychom mohli nazvat unilateralismus. Díky této dominantní pozici si Američané mohli nárokovat rozhodující vliv při řešení hrozeb, které by mohli přerůst v lokální či celosvětový konflikt. Ruku v ruce s tím jde i aplikace tradičních západních hodnot, které byly reprezentovány jednak Evropou ale i USA.

Jelikož se státy během studené války soustředily více méně pouze na ty nejvitálnější hrozby, které ohrožovaly existenci států samotných či jejich oficiální ideologie, omezovalo se jejich chápání bezpečnosti výhradně na vojenství a věci s ním spojené. Z toho důvodu došlo k upozadění či marginalizaci nevojenských sektorů bezpečnosti. Počátek nového společenského a světového řádu přinesl i nové pojetí do chápání bezpečnosti a tím pádem došlo k rozšíření palety bezpečnostních sektorů.

2.2.1 Sektorová bezpečnost

Aplikace sektorové bezpečnosti však není otázkou, která by vznikla až po ukončení studené války. Již v jejím průběhu hovořili různí myslitelé o průniku nových témat do vojenské a politické agendy. Zdroje sektorové diferenciaci můžeme hledat již v dělení zdrojů a typů moci, jak o tom hovoří Michael Mann.¹⁸ Paralelu však můžeme vidět už v samotném

---

¹⁷ KLDR-Korejská lidově demokratická republika

¹⁸ Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 16

rozdělení vědy na exaktní či společenskou a jejich hlubší diferenciaci na jednotlivé odvětví. Díky odrazu od tohoto dělení a větvení můžeme zcela jasně definovat jednotlivé vědní obory, aniž bychom k tomu potřebovaly nějaké sofistikované způsoby obhajoby. Stejně tomu je i u sektorového dělení bezpečnosti. Důležité však je definovat základní podoby oněch sektorů, k čemuž bude nejlepší užít jednotlivých interakcí mezi sektory a objekty jejich zájmu či mezi sektory navzájem.

Pokud vezmeme totiž nějaký celek, jako je třeba celé společenské uspořádání, můžeme ho takto rozdělit na jednotlivé části, které se specializují na konkrétní problematiku. Právě díky chápání celku jako jeho jednotlivých částí, které se navzájem ovlivňují, můžeme pomocí rozložení onoho celku na jednotlivé části usnadnit analýzu problémů, které by se v kontextu celospolečenské množiny jevíly jako téměř neuchopitelné. Tento přístup operacionalizace či rozkladu problému na podmnožiny je však podmíněn schopností opětovného sestavení původně analyzovaného objektu.

2.3 Rozšíření bezpečnostního diskursu

Během staletí docházelo mezi státy či skupinami lidí k celé řadě konfliktů. Většina z nich byla dříve řešena prioritně násilnou formou, kdy se jedna strana snažila vnutit soupeři své pojetí a nebrala ohledy na jeho potřeby a vůli. Na tyto tendence reagovala celá řada autorů, kteří formulovali své koncepce na základě realistického pojetí mezinárodně politické situace. Na tomto poli je mezi historickými studii velmi zajímavé například dílo *Vladař* od Niccolò Machiavelliho, který se ve svém díle snaží poradit svému vladaři, jak si správně politicky a vojensky počínat, aby vládl efektivně a minimalizoval rizika pro svůj státní útvar či sebe sama.¹⁹

Zhruba od poloviny 17. století začal v Evropě dominovat tzv. vestfálský systém. Tento systém byl východiskem z několika dekad, ve kterých byla Evropa zmítána válkou. Válka v něm sice byla limitována pomocí sítě pružných vojenských aliancí, které se během následujících staletí od základu měnily. Násilný konflikt v podobě vojenského střetnutí byl však i nadále považován za legitimní způsob pro urovnání sporů mezi jednotlivými státy.

---

¹⁹ Machiavelli: *Vladař*, Nakladatelství XYZ, Praha, 2007

Válka nebyla považována za něco amorálního a diskriminujícího.²⁰ V mezinárodním kontextu nedocházelo k dělení jednotlivých aktérů na „dobré a špatné“. K tomu napomáhal i fakt, že všichni aktéři, kteří se účastnili válek, byly suverénní teritoriální státy. Posuzování konfliktu z hlediska válečného práva pak nebralo příliš v potaz příčiny konfliktu, ale zaměřovalo se spíše na způsob vedení a konkrétní formu. Díky tomu se mohli do konfliktu zapojit i třetí strany, pokud se jednalo o jejich strategické zájmy. Garantem pro mezinárodní mír byly pouze výše zmíněné aliance, a proto se státy spíše spoléhaly na své vlastní zdroje. Kvůli tomu došlo celkem logicky k budování silného vojska, do kterého se pomocí centralizace a uceleného vzdělávání obyvatelstva, snažily státy vtisknout prvky národní identity.²¹

Postupem doby se na poli mezinárodních vztahů vyvinula či uplatnila celá řada přístupů. Nejdůležitější, jako realismus, liberalismus, marxismus a tak dále, již byly výše zmíněny. Během studené války byl svět rozdělen na dva mocné tábory, které zastávaly navzájem neslučitelnou myšlenkovou cestu. Po ideologickém a materiálním vyčerpání východního bloku přebrali vůdčí roli Američané. Tuto pozici si však nemohli udržet nastalo a v první dekádě 21. století jsme postupně svědky ztráty tohoto výlučného postavení a návratu světového řádu směrem k multilateralitě. Nutno podotknout, že si Spojené státy americké i nadále drží primát co se ekonomické a vojenské moci týče, avšak má rovnocenné konkurenty, jako jsou Čína a částečně i Rusku.

Samotné rozšíření bezpečnostního diskursu tkví v rozšíření relevantních témat, které jsou diskutovány v rámci bezpečnostní sekuritizace. S tím je spojené již popisované rozšíření palety sektorů bezpečnosti. K tomuto kroku došlo celkem logicky, jelikož státy již nepocit'ovaly nutkavé ohrožení těch nejvitálnějších hrozeb a přestaly se soustřeďovat pouze na potenciální vojenské konflikty, které by mohly znamenat bezprostřední ohrožení či dokonce zánik států samotných. Doposud marginalizovaná témata, jako je ochrana práv menšin, životního prostředí či garance sociálního smíru, mohla být podrobena detailnější diskusi.

---

²⁰ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 519

²¹ Tamtéž, s. 520-521

3. Bezpečnostní terminologie

Jelikož se v této práci bude hojně vyskytovat několik nejdůležitějších bezpečnostních termínů, bylo by vhodné, abychom si v následující části vysvětlili, co konkrétní termíny znamenají.

3.1 Bezpečnost

Nejčastěji bývá užito negativní vymezení pro bezpečnost, tedy absence nějakého ohrožení. Pro lepší pochopení konkrétních potřeb a pocitů se však musí počítat i s určitou mírou subjektivity při vnímání této hrozby. Proto se často hovoří o *objektivní* a *subjektivní* bezpečnosti. Subjektivní bere v potaz hlavně vnímání hrozeb určitou entitou, oproti tomu objektivní se zaměřuje spíše na hrozbu samotnou. V reálu však nelze na bezpečnostní hrozby nahlížet pouze přísně subjektivně. Není totiž možné, aby o povaze a reakci na určitou hrozbu, rozhodoval každý jedinec sám. Proto lze hovořit o užití určitého intersubjektivního náhledu, který je odrazem současné nálady ve společnosti.²²

Dále bychom mohli bezpečnost dělit na *vnější* a *vnitřní*.²³ O tomto dělení můžeme hovořit hlavně ve spojitosti s bezpečností státu. Vnější bezpečnost v sobě zahrnuje hlavně eliminaci hrozeb, které mají svůj původ vně objektu (například ze strany jiného státu) a má nejčastěji vojenskou formu. Oproti tomu vnitřní bezpečnost se zaměřuje na potlačení hrozeb, které pochází zevnitř referenčního objektu (například kriminalita či organizovaný zločin).

Jelikož však stát není jediným referenčním objektem bezpečnosti, tedy objektem, o jehož bezpečnost jde, a konkrétní hrozby mají různý původ, můžeme hovořit například o *vojenské*, *ekonomické*, *sociální* či *ekologické* bezpečnosti. Další možností je dělení na tzv. *tvrdou bezpečnost* (hard security) a *měkkou bezpečnost* (soft security).²⁴ Tvrdá může být synonymem pro tradiční vojenskou bezpečnost, o měkké pak můžeme hovořit ve spojení s nevojenskými hrozbami typu sociální, kriminální, ekologické a podobně. Celkově vzato můžeme

---

²² Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 43

²³ Zeman: *Česká bezpečnostní terminologie*, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2002, s. 15

²⁴ Tamtéž, s. 16

konstatovat, že na bezpečnost je nahlíženo nejčastěji s ohledem na referenční objekty či na charakter konkrétní hrozby. Bezpečnost může být rovněž pojímána jako udržení aktuálního stavu (ať už se jedná o sociální či politický systém).

Jako nejvhodnější definici bychom mohli použít tu, která popisuje „bezpečnost jako stav, kdy jsou na nejnížší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt (zpravidla národní stát, popř. i mezinárodní organizaci) a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potencionálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten spolupracovat.“²⁵

3.2 Sektory bezpečnosti

Sektory bezpečnosti v sobě zahrnují určité specifické druhy interakcí, které jsou typické pro jednotlivé zájmy a objekty v celé společnosti. Pomocí identifikace těchto vztahů a objektů jsme pak schopni rozpoznat a vymezit jednotlivé sektory. Užití sektorového dělení bezpečnosti napomáhá k lepšímu pochopení celku, interakcí mezi jeho jednotlivými částmi a tím pádem i k lepšímu rozeznání zdrojů hrozeb. Jednotlivé sektory bychom mohli definovat jako „náhledy na mezinárodní systém, které staví do popředí jeden konkrétní aspekt vztahů a interakcí mezi veškerými jeho jednotkami.“²⁶

Původní realistický přístup hovořil pouze o vojenském a politickém sektoru, jelikož se dřívější státy zaměřovaly hlavně na ochranu sebe sama před hrozbami, které na sebe braly převážně vojenskou podobu. Šlo například o možnost invaze ze sousedního státu.

Díky stabilizaci bezpečnostního prostředí mohlo dojít k rozšíření bezpečnostního diskursu a tím pádem mohla být rozšířena i paleta relevantních bezpečnostních sektorů. Tento proces teoreticky uchopila tzv. *kodaňská škola*, která hovoří o existenci pěti sektorů bezpečnosti, mezi které patří: vojenský, politický, ekonomický, společenský a environmentální.²⁷ V rámci bezpečnostních studií se tak rozvinula debata mezi tradicionalisty, kteří chtějí zachovat bádání hlavně na vojenská a politická témata a mezi rozšiřovateli tzv. *wideners*. Právě proud rozšiřovatelů usiluje o rozšíření zkoumaných témat a palety bezpečnostních sektorů. Již

---

²⁵ Zeman: *Česká bezpečnostní terminologie*, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2002, s. 17

²⁶ Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 38

²⁷ Waisová: *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*, Nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2003, s. 45

z názvů jednotlivých sektorů vyplívá, čím se budou zhruba zabývat a o jakou bezpečnost usilují.²⁸ V realu jsou však vztahy v rámci sektorů poněkud složitější a proto by bylo vhodné, abychom se jim krátce věnovali.

3.2.1 Tradiční sektorové pojetí

Každý sektor definuje svůj referenční objekt bezpečnosti a hlavní zdroje jeho ohrožení. *Vojenský sektor* vidí tento objekt ve státu, který je definován teritoriem, obyvatelstvem a vládou. Stát však není jediným objektem, který vojenský sektor sekuritizuje.²⁹ Za určitých podmínek se totiž zabývá například kmeny a národy, což můžeme vidět ve Střední Asii či Africe anebo u náboženských skupin a sekt. Vraťme se však ke státu, který za největší hrozbu vnímá zpravidla vojenský útok na svou územní celistvost.³⁰

Politický sektor také definuje stát jako svůj referenční objekt, avšak bere v potaz i jiné aktéry, jako jsou třeba hlavní světová média (tzv. faktor CNN)³¹, či národní a nadnárodní organizace typu OSN (Organizace spojených národů) a EU (Evropská unie).³² Zajímavé je, že mezi zájmy politického sektoru, můžeme řadit rovněž náboženské skupiny. V rámci politického sektoru je nejčastěji upozorňováno na následující hrozby: ohrožení státní ideologie, institucí a zřízení jako takové, vnitřní či vnější odmítnutí politické reprezentace. Úskalí politického sektoru však tkví v tom, že se jedná o nejširší sektor, jelikož veškeré bezpečnostní otázky mají politický podtext.³³

3.2.2 Rozšířené sektorové pojetí

Ekonomický sektor je mimořádně obtížné definovat. Problém tkví v bouřlivých diskuzích o mezinárodní politické ekonomii. Do rozporu se dostávají postoje merkantilistů, kteří upřednostňují stát jako garanta ekonomické bezpečnosti. Opačný názor zastávají liberálové, již požadují co největší volnost pro ekonomiku, do které nebude stát zasahovat. Ekonomická bezpečnost by se, dle jejich vize, měla soustředit na utváření sítí a pravidel, které podpoří pružnost ekonomiky, v jejímž rámci by pak mohlo docházet k volné hospodářské soutěži. Někde mezi těmito dvěma proudy stojí socialisté. Vycházejí totiž z teze, že společnost je determinovaná strukturou ekonomických vztahů. Státy se pak mají osvobodit z tohoto chápání

²⁸ Williams: *Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics*, in: *International Studies Quarterly*, Vol. 47 (4), 2003, s. 513

²⁹ Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 61-62

³⁰ Tamtéž, s. 64-65

³¹ CNN-Síťové kabelové zpravodajství (*Cable News Network*)

³² Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 170

³³ Tamtéž, s. 166

a naplnit vizi sociálního smíru a rovnosti. Ekonomická bezpečnost pak podle nich závisí na ochraně slabých aktérů před zvůlí těch velkých. Celkově vzato můžeme socialisty a merkantilisty považovat za přívržence nacionální ekonomiky a liberály za internacionální. Právě podle této diferenciaci se liší i pohledy na objekty sekuritizace, které můžeme spatřovat buď v národní či mezinárodní ekonomice.³⁴

Společenský sektor je systém vztahů, které jsou velmi úzce propojeny s politickým sektorem. Společnost je však definována spíše na základě nějaké identity, která není často analogická s politickou a organizační diferenciací. Ochrana této identity kolektivu je hlavní otázkou společenského sektoru. Většina hrozeb je zde tedy na subjektivní úrovni. Sekuritizace probíhá často i na úrovni těch nejmenších entit jako je rodina, vesnice, klan či kmeny. Tento sektor se zabývá i ochranou velkých entit jako jsou celé civilizace, rasy a náboženská vyznání. Hrozby v rámci společenského sektoru jsou hlavně migrace, vnucení kulturní identity či úbytek obyvatelstva.³⁵

Environmentální sektor je, díky existenci dvou roviny, opět poněkud složitý a nekonzistentní. V jeho rámci existuje vědecká rovina, reprezentovaná nejčastěji vědci, kteří se zabývají přírodními vědami a v neposlední řadě také nevládními organizacemi. Vědu zde doplňuje i politická rovina, která rozhoduje o implementaci veřejné vůle. Obě tyto odvětví se navzájem střetávají v rámci mediálních debat.

Pro politickou rovinu je rozhodující kalkul, zda je nějaká environmentální hrozba opravdu tak vitální, že je potřeba jí řešit v rámci politického boje. Logicky se tak bude zabývat pouze nejaktuálnějšími hrozbami. Někdy je však zahájena politizace problematiky jen na základě předpovědi, že by mohlo dojít k nějaké katastrofě. To se týká hlavně možného narušení rovnováhy v rámci ekosystémů či energetických, populačních a potravinových nedostatků. Referenčním objektem bezpečnosti je pak celé životní prostředí a harmonie v něm či snaha o udržení aktuální civilizační úrovně.³⁶

---

³⁴ Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005, s. 113-120

³⁵ Tamtéž, s. 139-144

³⁶ Tamtéž, s. 87-100

3.3 Revoluce ve vojenství (Revolution in Military Affairs)

Revoluce ve vojenství (RMA) je koncept, který se snaží zasadit dnešní uplatnění inovačních technologií do hlubšího historického a společenského kontextu. Je založen na základním předpokladu, že během lidského vývoje nedocházelo ke kontinuální evoluci, která ovlivňovala válečné střety mezi státy a dalšími aktéry. Část lidské historie je naopak chápána jako řetězec do sebe zapadajících, avšak zcela samostatně zkoumatelných, revolucí ve vojenství. Jednotlivým prvkem těchto revolucí bylo užití nějakého inovačního prvku, který přinesl jedné či druhé straně značnou výhodu nad ostatními soupeřícími stranami. V dřívějších dobách se nejčastěji jednalo o užití moderní technologie či spíše zavedení strategických a organizačních reforem.³⁷ Dnešní podoba RMA je více spojována právě s technologickým faktorem.

Je však důležité zdůraznit, že i ta nejlepší technologie se nedá využít zcela efektivně, pokud není užita v rámci odpovídající teoretické přípravy. Proto je pro dnešní RMA změna strategické doktríny rovněž velmi zásadním bodem. Jelikož je právě analýza RMA hlavním tématem této práce, bude revoluci ve vojenství v samostatné části věnováno více prostoru.

3.4 Asymetrický konflikt (Asymmetrical Conflict)

Jednou z problematik, která je ve vojenském sektoru bezpečnosti často skloňována, je asymetrie ve vojenských konfliktech. Častým problémem při hledání a charakterizování asymetričnosti jest příliš úzké či naopak příliš široké vymezení, které má tendenci zjednodušovat pohled na problematiku konfliktu dvou či více aktérů, kteří jsou již na první pohled zcela odlišně vybaveni.

Často se hovoří o tom, že asymetričnost tkví hlavně v rozsáhlé disparitě ve vojenských a hospodářských zdrojích či potenciálech rozvoje obou nepřátelených stran.³⁸ Takto bychom mohli popsat například potenciální konflikt mezi dvěma suverénními státy, které se zcela liší

---

³⁷ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 6-7

³⁸ Stepanova: *Terrorism in Asymmetrical conflict: ideological and structural aspects*, Oxford University Press, New York, 2008, s. 14-15

svou kulturní a historickou mentalitou a zároveň jeden aktér převyšuje druhého, co se rozlohy, počtu obyvatel a vyspělosti týče. Tímto případem by mohla být například potencionální válka mezi Spojenými státy americkými a Kubou. Nutno podotknout, že při aplikaci tohoto rozšířeného náhledu, bychom mohli téměř v každém válečném konfliktu najít určité prvky nevyrovnanosti. Z tohoto důvodu bychom mohli najít prvky asymetričnosti v téměř každém konfliktu, do kterého se zapojili Američané, jelikož disponují největší vojenskou a ekonomickou silou a jakýkoli jiný aktér je v konfrontaci s USA označován za slabého. Lepší by však bylo, abychom pro tuto nerovnováhu použili termín disymetrie. Za disymetrický bychom mohli označit konflikt, ve kterém se utkají dva aktéři, zpravidla státy, a zároveň jeden z nich disponuje drtivou vojenskou a technologickou převahou, kterou se snaží využít k tomu, aby slabšího protivníka co nejdříve porazil.

Samotný vztah mezi disymetrií a asymetrií je však patrný. Lze ho shrnout tak, že čím větší disymetrie, tím větší pravděpodobnost, že slabší aktér se uchýlí k asymetrické válce. Z nerovnoměrného silového potenciálu tak nutně vyrůstá užití netradičních metod, které by tuto nerovnováhu mohli narušit. Proto můžeme na asymetrii pohlížet ve dvou rovinách. Zjednodušeně řečeno by to bylo asi dělení na pozitivní a negativní asymetrii. Pozitivní bychom mohli nazvat absolutní vojenskou a technologickou dominanci jednoho z aktérů. Negativní by, oproti tomu, byly zdroje a způsoby, které se slabší aktér snaží využít, aby odhalil a zasáhl protivníkova slabá místa. Toto rozdělení je však založeno na základě subjektivní náklonnosti ke konkrétnímu aktérovi, popřípadě k jeho taktice, která nutně vychází z civilizačního kontextu.³⁹ Vraťme se však zpět na škálu symetrie-disymetrie-asymetrie. Zde by bylo asi nejsložitější, nelézt nějaký přísně vyrovnaný, tedy symetrický konflikt. Typickým příkladem by mohly být konflikty mezi nestátními aktéry či války mezi Irákem a Íránem v letech 1980 až 1988.

3.4.1 Terorismus jako asymetrický nástroj

Realita při posuzování asymetričnosti je však poněkud jiná. Podstata asymetričnosti tkví hlavně v úmyslně zvolené taktice aktéra, který si je zcela vědom své slabosti, a proto se uchyluje k nevojenské strategii. O asymetričnosti bychom tedy mohli hovořit jako o nástroji slabšího aktéra, jehož pomocí se snaží vyrovnat určité nedostatky, které vyplývají ze slabosti či absence kvalitních materiálních a lidských zdrojů.

---

³⁹ Stepanova: *Terrorism in Asymmetrical conflict: ideological and structural aspects*, Oxford University Press, New York, 2008, s. 20

V dnešní době je spolu s pojmem asymetrický konflikt nejčastěji skloňován terorismus. Hovoří se hlavně o islámském terorismu, který se snaží pomocí úmyslně zvolené strategie útoků na vojenské i nevojenské cíle, demoralizovat a porazit USA a jeho spojence v protiteroristické alianci, která se zformovala po útocích z 11. září 2001.⁴⁰

3.4.2 Asymetrie v historických konfliktech

Pojem *asymetrický konflikt*, není však pouze záležitostí období, které započalo rozpadem sovětského bloku. Již v blízké i daleké historii můžeme ve vojenských konfliktech nacházet určité asymetrické prvky. Společným jmenovatelem s dnešním konceptem pro ně může být úmyslně volená taktika slabšího aktéra, který se pomocí akcí malého rozměru, snaží nabourat nadvládu hegemonu. V historických konfliktech bychom mohli najít desítky podobných odkazů.

Zajímavá je například taktika anglických korzárů pod vedením Francise Draka, kteří se v druhé polovině 16. století snažili využívat slabin v rozlehlé španělské koloniální říši a tím své nepřátele oslabit. Ve 20. století se pak můžeme zaměřit na akty partyzánských hnutí za Druhé světové války, které se pomocí útoků na strategické cíle snažily oslabit okupanty či jejich zázemí. Odbojové skupiny se často snažily využít znalost terénu ve svůj prospěch. Stejnou taktiku zvolili vietnamští vojáci během války v Indočíně, jimž se nakonec podařilo porazit početně silnější a lépe vyzbrojené Francouze a posléze i Američany.

3.4.3 Asymetrie v současných konfliktech

S častými projevy úmyslně zvolené asymetrické taktiky se můžeme setkat i v obou větších konfliktech, do kterých se Američané zapojili na počátku 21. století. Po rychlém poražení oficiální armády a obnovení demokratického zřízení v Iráku i Afghánistánu přerostl původní disymetrický konflikt ve vleklý asymetrický, ve kterém utrpěli Američané a jejich spojenci značné ztráty, právě díky specifické taktice, kterou zvolili radikálové, aby částečně vyrovnaly nepoměr sil mezi oběma znepřátelenými tábory. Radikálové se uchýlili k teroristickým útokům, kdy se často snažili nastražit výbušniny a způsobit tak ztráty v řadách okupačních vojsk. Často se však obětí stalo i mnoho civilistů. Útoky nebyly vždy zaměřeny pouze na okupační vojska, ale i na příslušníky jiné náboženské či kmenové frakce anebo na nově

---

⁴⁰ Rasmussen: *The Revolution in Military Affairs and The Boomerang Effect*, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2004, s. 5

zbudovaný státní aparát, který se orientoval prozápadním směrem. Velkou hrozbou, která souvisí s aplikací asymetrických prvků, je proliferace a užití zbraní hromadného ničení.⁴¹

3.4.4 Roviny asymetrie

Pomocí výše zmíněné strategie se aktéři snaží způsobit co největší škody a ztráty na straně protivníka. Konkrétní aktér pak hledá co nejlevnější a zároveň nejefektivnější způsob, jak získat prostředek, pomocí kterého by ušetřil protivníkovi co největší ztráty. Poměr výdajů na konkrétní útok ke způsobené škodě je u asymetrických operací, oproti klasicky vedené symetrické válce, nesrovnatelný. Asymetrie ve vojenské sféře tak samozřejmě znamená i „obrácenou“ asymetrii ve sféře výdajové.⁴²

Dnešní badatelé se snaží pochopit hlubší konotace asymetričnosti a snaží se zbavit úzké provázanosti v chápání asymetričnosti pouze v rámci vojenského konfliktu. Vliv na to má i velké rozšíření tohoto způsobu boje. Proto se někteří badatelé či stratégové domnívají, že by mělo dojít k „demilitarizaci“ asymetričnosti a posunutí jejího chápání i do politické roviny. Oproštěním od přísně vojenského náhledu bychom mohli lépe porozumět vztahům mezi vojenskými akcemi coby projevy politické snahy a vůle určité skupiny. K tomu nám může napomocť chápání asymetričnosti coby celku, který lze dále diferencovat na dílčí části.

Asymetrie totiž tkví nejen ve strategii a taktice, kterou lze charakterizovat snahou vyhnout se otevřené a přímé konfrontaci silný versus slabý aktér. Její další roviny můžeme vidět v asymetrii zájmů a také hodnot. Otázka odlišných zájmů v sobě odráží výše zmíněnou politickou rovinu.⁴³ Otázka odlišných hodnot je založena na základě příslušnosti k různým kulturním skupinám, ze kterých pocházejí znepřátelení aktéři. V tomto ohledu je jasně vidět rozdíl mezi pojetím jedince v rámci západního a fundamentálně islámského smýšlení, z čehož plyne i míra ztrát, kterou je konkrétní strana ochotna při konfliktu podstoupit. Odlišný kulturní rámec je rovněž determinantem pro rozdílné chápání válečného práva a válečnictví jako takového. S tímto aspektem je nejvíce spojeno riziko ztrát, které je ochoten konkrétní aktér podstoupit. Jelikož aktér, který se uchýlí k asymetrické taktice, považuje konflikt za existenční boj, je ochoten obětovat mnohem více lidských životů a hodnot, než je tomu u aktéra, který sleduje tradiční západní pojetí válečnictví.⁴⁴

---

⁴¹ Roberts: *Asymmetric conflict 2010*, Institute for Defense Analyses, Alexandria (VA), 2000, s. 5

⁴² Stepanova: *Terrorism in Asymmetrical conflict: ideological and structural aspects*, Oxford University Press, New York, 2008, s. 18

⁴³ Tamtéž, s. 22-23

⁴⁴ Krásný: *Pohledy na asymetrii v operacích*, in: *Obrana a strategie*, Č. 2, Brno, 2003, s. 81-82

4. Revoluce ve vojenství

Jelikož je koncept RMA hlavním tématem této práce, bude jeho charakteristice věnována samostatná kapitola. Pro pochopení dnešní podoby RMA je velmi důležité, aby byl uveden způsob chápání celého konceptu a jeho předchůdců.

4.1 Předchůdci konceptu RMA

Pro efektivní vedení válek bylo nutné, aby státy či jednotlivý aktéři získaly a později i udržely výhody oproti svému oponentovi. Výhody mohly mít celou řadu podob. Těmi hlavními jsou užití nového typu zbraní, taktiky či výrobních procesů. Celá řada vojenských historiků se zamýšlela nad vlivem inovačních prvků ve vojenských konfliktech. Prvně se o *vojenské revoluci* začalo hovořit v 50. letech 20. století.⁴⁵ Konkrétně v roce 1955, kdy představil Michael Roberts svou tezi, která staví na tom, že během staletí dochází k jedné kontinuální vojenské revoluci, kterou bychom tím pádem mohli nazvat spíše evolucí.⁴⁶ Úsek dějin, o které se navazující badatelé zajímali, byl relativně úzce vymezen kolem 16. a 17. století.

Později se badatelé začali zajímat o širší spektrum historických období, avšak Robertsovu tezi o zásadní přeměně fundamentálního chápání vojenství počátkem 17. století, přijali.⁴⁷ O totožný úsek dějin se zajímal Geoffrey Parker, který viděl hlavní zdroj revolučnosti v inovační architektuře pevností a jejich dělové výzbroji, které představili v 16. století Italové.⁴⁸ Jako velmi důležité se jeví zkoumání historie bitev, které ukázalo účinnost inovačních technologií a myšlenek v praxi.

---

⁴⁵ Koncept *Vojenské revoluce* lze považovat za předchůdce pozdější RMA. Původně se však zaměřoval pouze na úzké období vlády švédského krále Gustava II. Adolfa (1611-1632)

⁴⁶ <http://www.foreignaffairs.com/articles/51466/eliot-a-cohen/the-military-revolution-debate-readings-on-the-military-transfor> (5. 5. 2010)

⁴⁷ Parker: *The „Military Revolution“, 1560-1660-a Myth ?*, in: The Journal of Modern History 48, The University of Chicago Press, Chicago, 1976, s. 195. Dostupné na URL: <http://www.jstor.org/pss/1879826> (2. 5. 2010)

⁴⁸ Rogers: *The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*, Westview Press, Boulder (CO), 1995, s. 3-4

Dalším zdrojem, který lze chápat jako předchůdce konceptu RMA, je sovětská vojenská teoretická škola.⁴⁹ Sověti se snažili o vytvoření zcela nového typu armády, která by byla ve všech aspektech revoluční. Inovační byla již ve svém poslání, jelikož se snažila šířit socialistickou revoluci jako takovou. V tomto bychom mohli najít určitou paralelu s francouzskou revoluční armádou z přelomu 18. a 19. století. Její struktura ve formě frontů také vykazovala určité novátorské prvky. Rudá armáda byla rovněž kompletně indoktrinována marxisticko-leninskou teorií již od období svého vzniku. Během 30. let 20. století však začal Stalin provádět čistky v řadách armády, čímž se snažil jednak posílit loajalitu vůči své osobě, ale také urychlit přebírání nového teoretického základu. Sověti se snažili bedlivě sledovat funkčnost svých zbraní v rukou svých spojenců (například během Arabsko-izraelských válek), ale pozorovali také své nepřátele, aby mohli pohotově reagovat na vlastní nedostatky.⁵⁰

Až do 90. let 20. století se většina akademické obce domnívala, že během mnoha staletí probíhá kontinuální revoluce ve vojenství. Změnu do tohoto chápání pokroku coby celku přinesl až rok 1991, kdy Clifford Rogers prezentoval na zasedání Společnosti vojenské historie (Society of Military History) svou představu chápání Revoluce ve vojenství. Dle jeho názoru se nejedná o kontinuální evoluci, ale o celou řadu více revolucí, které započaly v období vrcholného středověku, tedy ve 14. století a pokračují až do současnosti. Tento názor byl impulzem pro další výzkum, a proto se celá řada badatelů zaměřila na velké množství podnětů, které by mohly být potencionálními revolucemi ve vojenství.⁵¹

4.2 Murrayho koncepce

Valná většina revolucí ve vojenství v sobě nezahrnuje jen jedinou inovační podobu. Za úzce vyprofilované, avšak velmi zásadní, můžeme označit vlastně jen 2 revoluce. S trochou nadsázky je můžeme nazvat první a poslední. Pro specifikaci a rozřazení jednotlivých revolucí nám může posloužit přehledná práce Williamsona Murrayho, který působí na univerzitě v americkém Ohiu.

---

⁴⁹ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 2

⁵⁰ Glantz: *Soviet military operational art: in pursuit of deep battle*, Frank Cass, New York, 1991, s. 224-225

⁵¹ Rogers: *The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*, Westview Press, Boulder (CO), 1995, s. 3

V prvním případě se jedná o užití dlouhého luku (Longbow), který v rukách velmi dobře vycvičeného anglického lučištníka, pomohl vybojovat vítězství Angličanů nad Francouzi v bitvě u Kresčaku, která se odehrála v roce 1346. Tato významná bitva stoleté války předznamenala konec éry těžkého jezdeckta.⁵² Rychlost a přesnost střelby dlouhého luku rovněž předčila janovskou kuši, která byla užita ve službách Francouzů. Užití lučištníků bychom mohli označit za kulturní revoluci. Jelikož nebyla použita zcela převratná technologie (luky byly již známé) či taktika, mohli bychom příchod dlouhého luku označit za revoluci, které se projevila v jediném odvětví.

Oproti tomu téměř poslední zaznamenanou revolucí, kterou můžeme datovat od 40. let 20. století, je zavedení a užití jaderných zbraní. Jedná se o čistě technologický prvek, který však měl i své politické konsekvence.⁵³ V reálu však ani nezměnil celkovou podobu válečnictví a jaderné zbraně se „naštěstí“ staly pouze předmětem politických rozbrojů a prostředkem k udržování jaderné parity mezi mocnostmi. Současný odklon od jaderného arzenálu a snaha o nukleární odzbrojení tak můžeme vnímat jako určitý důkaz toho, že jaderné zbraně sice velmi zásadně ovlivňují bezpečnostní prostředí, avšak samotné vojenské historie a pojmání vojenských konfliktů se příliš nedotkly.

4.2.1 Vojenské revoluce

Murray představuje svou myšlenku o rozsáhlém celospolečenském a válečnickém fenoménu, který od základů ovlivňuje jeho postoj. Tímto rozsáhlým fenoménem je pro něj *vojenská revoluce*.⁵⁴ V rámci této myšlenkové linie dále rozvíjí svou tezi, ve které nejvíce vyzdvihuje určitá období, jež od základu změnily nejen celý pohled na válečnictví, ale znamenaly rovněž zcela novou linii v politickém, sociálním či kulturním smýšlení celé tehdejší společnosti. Mezi tyto nejdůležitější etapy ve vývoji společnosti řadí Murray čtyři období, z čehož dvě se navzájem překrývají.

---

⁵² Hora: *Toulky českou minulostí 2*, Baronet, Praha, 1995, s. 150-151

⁵³ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: *Joint Force Quarterly*, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 70

⁵⁴ Zde vychází z Robertsovi evoluční formulace a dále jí reformuluje.

Chronologicky bychom je mohli seřadit takto:⁵⁵

- 1) Vytvoření moderního národního státu vestfálského typu v druhé polovině 17. století. Velký důraz byl zde kladen na disciplínu a dobrou organizaci vojska. Podobné prvky byly rovněž aplikovány i během byrokratizace a centralizace společnosti v éře absolutismu.
- 2) Francouzská revoluce z konce 18. století, která přinesla nový prvek v chápání národní identity (došlo např. k vytvoření národního vojska) a rovnosti jedinců. Pro toto období je charakteristický revoluční entusiasmus, který zasáhl téměř celou společnost, což velmi zásadně pomohlo při mobilizaci materiálních a lidských zdrojů pro vojenské účely.
- 3) Průmyslová revoluce a industrializace ve Velké Británii, vzájemně se překrývající s revolucí ve Francii. Velký význam zde můžeme spatřovat v proměně a zefektivnění výrobních procesů, které napomohly k lepšímu a masovějšímu užití moderních inovací a technologie ve válečnictví. Důležitá je zde rovněž i skutečnost, že díky velkému rozvoji výroby došlo ke hromadění státního majetku, pomocí kterého pak mohlo dojít k vybudování silné britské armády a loďstva.
- 4) První světová válka v letech 1914 až 1918. Tento konflikt nám ukázal fungování moderních výdobytků při konfliktu velkých národních států. Došlo k vytvoření zcela nové taktiky a kombinace všech dosavadních vojenských revolucí.

Je nesporné, že výše zmíněná klíčová období znamenala opravdu zásadní zlom nejen ve válečnictví, ale také v celkovém uspořádání celé společnosti. Jelikož je tyto etapy navzájem nenahrazují či nevytlačují (naopak na sebe navazují a překrývají se), je pro dnešní společnost a armádu, která chce být silná a vůdčí, zcela nezbytné, aby daný stát prošel výše zmíněnou evoluční cestou, na jejímž konci stojí moderní společnost západního typu. Na různých válečných konfliktech si tak můžeme ukázat různé prvky a kombinace vlivů, které jsou výsledkem výše zmíněných celospolečenských revolucí.⁵⁶

V Napoleonských válkách (1803 až 1815) je jasně vidět prvek francouzského revolučního entusiasmů, spočívající v novém chápání občanských práv. Díky probuzení národní a

---

⁵⁵ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: Joint Force Quarterly, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 70-72

⁵⁶ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 12-14

občanské identity došlo ke značnému navýšení početních stavů francouzské armády. Jednotlivý pěšáci byli sice hůře vycvičení a tím pádem i slabší v boji muže proti muži, ale ve jménu boje za revoluci byl rámec chápání přijatelných ztrát značně přehodnocen.⁵⁷ Podobné prvky můžeme rovněž vidět v obou válkách v Indočíně v druhé polovině 20. století.

Benefity, které plynou z průmyslové revoluce, můžeme jasně rozeznat v Krymské válce, která se odehrála v letech 1853 až 1856. Uplatnění moderní technologie (muškety, parní stroje, telegraf a podobně) napomohlo početně slabším Britům a Francouzům porazit mnohem silnější Rusy.

Zajímavá je kombinace revolučního nadšení a industrializace, které můžeme zřetelně spatřit v americké občanské válce, známé rovněž jako „válka severu proti jihu“. Zde se opět snoubí francouzské revoluční nadšení s výdobytky moderní doby (železnice, parní stroje atd.), které byly ještě umocněny možnostmi vlád obou znepřátelených států, majících ve svých rukách značný majetek, jež má svůj původ právě v průmyslové revoluci.⁵⁸ Nelze opomenout rovněž prvek národní revoluce. Výsledkem byla 4 roky trvající krvavá válka.

V neposlední řadě bychom se měli zmínit rovněž o První světové válce, na kterou můžeme pohlížet buď jako na samostatnou revoluci, anebo na jakýsi derivát či vyvrcholení všech tří hlavních přelomových období. Je celkem logické, že je tato válka označovaná jak za samostatnou revoluci, tak i za vyústění předchozího vývoje. Vyústění tkví v nahromadění tehdejších výdobytků. Oproti tomu onen revoluční rámec je spatřován v novém uchopení těchto inovací a jejich přetvoření pro potřeby moderní války.⁵⁹

Během čtyř let zdrcujícího konfliktu došlo k vytvoření celé řady specializovaných jednotek, útvarů a postupů, které do budoucna zcela změnily celé válečnictví. Jako zcela inovační bychom mohli označit například užití letectva, ponorek, strategických bombardérů, průzkumníků, kombinovaných zbraní, chemických zbraní či užití taktiky vyloďení. Válka neovlivnila jen samotné chápání vojenství, ale také celou společnost. Nově vzniklé státní útvary znamenaly velkou naději pro utiskované národy, ale i ohnisko budoucích konfliktů.

Mnozí myslitelé se domnívají, že nové společenské, politické a sociální uspořádání, které vzešlo z První světové války, zapříčinilo i další světovou válku a ovlivnilo mezinárodní

---

⁵⁷ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: Joint Force Quarterly, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 71

⁵⁸ Tamtéž, s. 71-72

⁵⁹ Tamtéž, s. 72

vztahy až do konce 80. let 20. století. Na základě této argumentace lze začlenit První světovou válku mezi hlavní vojenské revoluce a označit jí jako jejich vyvrcholení či dokonce za nejdůležitější zlomové období co se vojenství týče.

4.2.2 Revoluce ve vojenství dle Murrayho

Výše zmíněný náhled na vojenské revoluce je zcela zásadní pro další chápání a pracování s Revolucí ve vojenství. Výše zmíněné vojenské revoluce často přirovnává k zemětřesení (hlavní otřes), které zásadně změní celou společnost. V paralele s terminologií, kterou používá tektonika a endogenní dynamika, bychom pak RMA mohli přirovnat k tzv. předtřesům (preshock) a následnou adaptaci ostatních aktérů na použité inovace bychom mohli označit za tzv. dotřesy (aftershock).⁶⁰ Mezi dotřesy bychom mohli zahrnout rovněž užití inovace v konkrétním vojenském konfliktu. Pokud však ona inovace není přímo plodem konkrétní vojenské revoluce, jako jsme to mohli pozorovat v případě První světové války. Při užití této definice můžeme koncept RMA a jeho následnou aplikaci chápat jako součást či nástroj v rámci nějakého hlubšího a širšího fenoménu.

Pokud se tedy pokusíme zasadit Revoluce ve vojenství do kontextu se čtyřmi vojenskými revolucemi, dostaneme množinu událostí, které dávají dohromady výsledný celek, pomocí kterého můžeme popsat přerod ve válečnictví, ale i ve společnosti. Vzhledem k tématu této práce však bude vhodné zmínit hlavně faktory, které měly vliv na vojenství.⁶¹

Vytvoření moderního národního státu

Této revoluci předcházela RMA v podobě zavedení dlouhého luku do výzbroje britských vojsk a aplikace strategie Edvarda III., který se snažil vyhnout velkým bitvám a neobléhat zdoluhavě opevněné hrady. V rámci taktiky tzv. chevauchée se snažil podkopat morálku nepřátel tím, že drancoval jejich hospodářství. Této linie se držel během stoleté války s Francouzi a také ve střetech se Skoty.⁶² Dále byl zde patrný vliv střelných zbraní na bázi střelného prachu a vyspělé architektonické metody, které byly užité při stavbě pevností.⁶³

---

⁶⁰ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: Joint Force Quarterly, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 73

⁶¹ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 13

⁶² Rogers: *The wars of Edward III: sources and interpretations*, Boydell Press, Woodbridge, 2000, s. 265-268

⁶³ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 25

Jako dotřes k této vojenské revoluci bychom mohli označit švédské, francouzské a holandské taktické a organizační reformy. Další patrná reakce na nové uspořádání je například ve vytvoření silného loďstva či počátky finanční reformy, která se zrodila ve Velké Británii.

Francouzská a průmyslová revoluce

Prvotní impulz v podobě RMA bychom mohli nalézt ve francouzských vojenských reformách, které se datují do období druhé poloviny 18. století. Můžeme na ně nahlížet jako na východisko ze sedmileté války, ve které Francie ztratila dominantní pozici v Evropě i v koloniích.⁶⁴

Reakci na francouzskou a průmyslovou revoluci můžeme vidět v propuknutí Napoleonských válek. V nich můžeme jasně rozeznat vliv revolučního nadšení.⁶⁵ Proliferace moderní techniky do válečnictví a užití nových výrobních způsobů je rovněž typickým projevem industriální revoluce.

První světová válka

Předchůdcem tohoto rozsáhlého konfliktu byla tzv. Fisherova revoluce mezi roky 1905 a 1914. Ta spočívala v reorganizaci a změně priorit britského námořnictva. Admirál Fisher se zasloužil o stavbu mnoha těžkých bitevních lodí dreadnought. Důvodem byly obavy z německé snahy o postavení dominantního námořního loďstva, které by pak mohlo narušit britskou hegemonii ve světových oceánech. Obdobně jako Britové potřebovaly i ostatní mocnosti moderní těžké lodě a záhy se tyto plavidla stala páteří všech velkých námořnictev.⁶⁶

Během První světové války došlo k aplikaci celé řady inovací, jak na poli technickém, tak i strategickém. Znepřátelené strany musely pružně reagovat na kroky protivníka. Po ukončení války došlo opět k další vlně dotřesů, které předznamenaly začátek nové éry. Velmi významné se ukázalo užití letectva, ponorek, letadlových lodí a strategického bombardovacího letectva. Poválečné uspořádání však přetvořilo i strategické myšlení, ve kterém se nejdále dostalo německé pojetí bleskové války, tzv. Blitzkrieg. Rovněž došlo k aplikaci informační války a propagandy.⁶⁷

---

⁶⁴ <http://www.militaryhistoryonline.com/18thcentury/articles/whyfrancelost.aspx> (5. 5. 2010)

⁶⁵ Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 6-7

⁶⁶ Lamber: *Sir John Fisher's Naval Revolution*, University of South Carolina Press, Columbia, 1999, s. 9-11

⁶⁷ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: *Joint Force Quarterly*, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 74

Během zkoumání celé řady podnětů a nových přístupů ve vojenství, došlo k relativní shodě, že jednotlivé revoluce mají širší spektrum základních zdrojů a podob. Rozdílné formy těchto revolucí ve vojenství jsou nutně ovlivněny dobovými konotacemi a společenskými determinanty, které mají zásadní vliv na vznik a uplatnění inovačních technologií a myšlení. Každá revoluce je svým způsobem unikátní, jelikož vznikala v období, které poskytovalo jedinečnou kombinaci ovlivňujících faktorů, a podle toho na sebe brala celou řadu podob. Mezi tyto podoby revolucí můžeme zařadit následující prvky: technologický, ideologický, kulturní, taktický, finanční, politický, stavební, administrativní a organizační.

Na základě těchto prvků definuje Murray 21 možných Revolucí ve vojenství, počínaje 14. stoletím. Nejvíce, plných devět, zlomových období v podobě RMA identifikoval ve 20. století.⁶⁸

4.2.3 Shrnutí Murrayho přístupu

Murray se tedy domnívá, že nasazení veškerých inovací předchází odpovídající teoretická příprava. Ukazuje nám návaznost jednotlivých segmentů, které do sebe zapadají a vytvářejí celek. Tento celek však lze rozložit a zkoumat jeho jednotlivé části. Z této návaznosti lze vypožorovat nutnost, aby se jednotliví aktéři poučili z předešlých konfliktů, do hloubky analyzovali relevantní data a podle výsledků této analýzy se připravily na potenciální budoucí střet. K tomuto kroku je nutí hlavně racionalita, snaha o maximalizaci zisků a pud sebezáchovy. Je však celkem logické, že někomu se podaří připravit lépe a někdo ustrne a konzervativně hájí zažitě metody. V onom poučení z minulosti, efektivní reakci na současnost a předvídavosti do budoucna můžeme rovněž spatřovat velmi důležitý revoluční a inovační prvek, který je v mezinárodních vztazích přítomen již celá staletí.

Připravenost konkrétního aktéra na další příchod RMA a následnou vojenskou revoluci tedy tkví hlavně v poučení z minulosti a zachování racionálního smýšlení, že budoucí revoluce nebude znamenat absolutní převrácení a nabourání veškerých fundamentálních vztahů a konceptů ve vojenství.⁶⁹

---

⁶⁸ V pozdějších dílech je pak patrný alternativní náhled na rozřazení jednotlivých RMA a jejich odvislosti o konkrétních vojenských revolucích, mezi které byla jako pátá přidána nukleární revoluce. Ta zahrnuje jednak jaderné zbraně ale také jejich balistické raketové nosiče.

⁶⁹ Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: Joint Force Quarterly, Vol. 17, (Summer 1997) National Defence University Press, Washington DC, 1997, s. 76

4.3 Podoba moderní RMA

Jak již je výše zmíněno, byl koncept RMA, tedy Revoluce ve vojenství oficiálně ohlášen a uveden na počátku 90. let 20. století v USA. Na prvotní akademické diskuse začal navazovat Donald Rumsfeld, který již měl bohaté zkušenosti z vedení resortu obrany, v jehož čele stál během prezidentské funkce Geralda Forda v letech 1975 až 1977.⁷⁰ První náznaky aplikace této nové doktríny bychom mohli zpozorovat ještě za vlády presidenta Georgie H. W. Bushe, tedy při válce v Perském zálivu v roce 1991. Více byla ale používána jeho nástupci, prezidentem Billem Clintonem a Georgem W. Bushem. Během následujících let si výhody, které plynou z užití RMA, osvojila i celá řada členských zemí NATO, spojenců USA a dalších aktérů na mezinárodní scéně. Nutno však podotknout, že Američané zašli nejdále při realizaci onoho technologického náskoku.

Tento koncept se záhy ukázal jako velmi důležitý pro budoucí vývoj vojenských konfliktů. Perspektivy a dobré vyhlídky do budoucna se však brzy začaly jevit jako ne zcela slučitelné s realitou. Prověřením konceptu a jeho skutečné revolučnosti se však budeme věnovat až v dalších částech této práce. Pro verifikaci výše zmíněného konceptu je naprosto nutné ho nejdříve charakterizovat.

4.3.1 Inovační prvky

Jednou z největších inovací, o které můžeme v rámci RMA hovořit, je zavedení a masové užití nejmodernější technologie pro armádní složky a její následné použití na bitevním poli i v zázemí.⁷¹ Tento nový technologický „materiál“ a jeho schopnosti s sebou nutně přinesly potřebu přehodnocení strategie či zavedení nové vojenské doktríny a způsobů boje, které by mohly naplno využívat potenciál nových zbraní a zbraňových systémů. Nová strategie tak v sobě nutně obsahovala rovněž užití špičkové informační technologie, která se postarala zefektivnění komunikace vojáků na bitevním poli s velením a naopak.⁷² Dalo by se říci, že velitelé měli na vzdáleném velitelství absolutní přehled o dění na bojišti a mohli tak lépe koordinovat bojující jednotky a redukovat tak ztráty a plýtvání materiálem na minimum.

---

⁷⁰ <http://abcnews.go.com/Politics/Inauguration/story?id=122155> (5. 5. 2010)

⁷¹ <http://www.iwar.org.uk/rma/> (5. 5. 2010)

⁷² Black: *The RMA Examined*, Norwegian Institute for Defence Studies, Oslo, 2006, s. 7

Ke změnám nedošlo jen na poli technologických inovací. Přerodem prošel i způsob, v jehož rámci se státy snažily reagovat na měnící se bezpečnostní prostředí a rizika, která z něj vzešly. Z toho důvodu byl kladen velký důraz na efektivní reakci vůči novým druhům hrozeb.⁷³ Nejednalo se již o obranu před invazí jiného státu, ale spíše o intervenci při etnických a občanských válkách uvnitř konkrétního bezpečnostního komplexu. Pro potřeby pružnějšího a rychlejšího nasazení vojsk došlo k profesionalizaci armády a vyčlenění konkrétních složek, které měly umožnit rychlý zásah v globálním měřítku.⁷⁴

4.3.2 Síly rychlé reakce

Kromě jednotlivých národních armád, které již tradičně disponují celým spektrem jednotek, které jsou speciálně vycvičeny a vyčleněny na rychlý zásah v konkrétních podmínkách, se i supranacionální aktéři rozhodly, že se pokusí vytvořit jednotky tohoto typu. Dle plánů by měly být složeny z jednotek členských zemí. Na ustavení prvních sil rychlé reakce (NATO Response Force, NRF), se dohodlo NATO na zasedání v Praze, které se odehrálo v roce 2002.⁷⁵ Tento krok se stal inspirací pro Evropskou unii. Nutno podotknout, že EU již dříve diskutovala o vytvoření podobných složek. Na helsinském summitu padlo rozhodnutí o vytvoření Evropských sil rychlé reakce (European Rapid Reaction Forces, ERRF) do konce roku 2003. Celkový počet vojáků by se dle plánů měl pohybovat kolem 60 000, což je zhruba 15 brigád.⁷⁶

Hned na začátku se však projevil problém s tím, že takto velký počet mužů nelze nasadit v rychlém časovém období či sledu a proto tyto jednotky nejsou zas tak rychlé, jak by jejich označení napovídalo. Měly být totiž dostupné během 60 dnů a bojovat po dobu 1 roku. Pokud bereme v úvahu, že by vojska zasahovala v oblasti humanitární katastrofy či genocidy, bylo by období dvou měsíců velmi dlouhé. Toto si uvědomily i špičky evropské politiky a v roce 2004 rozhodla Rada Evropy a Evropská rada o vytvoření Hlavních cílů 2010. Tento plán počítá, místo přeskupení stávajících sil, s vytvořením nových bojových skupin (battle groups). Jejich velikost by se pohybovala kolem 1500 osob. Operační nasazení těchto útvarů by mělo být možné do 15 dnů.⁷⁷ Členské státy se zavázaly k vytvoření celkem 13 těchto bojových skupin.

---

⁷³ <http://www.iwar.org.uk/rma/resources/nato/ar299stc-e.html> (5. 5. 2010)

⁷⁴ Black: *The RMA Examined*, Norwegian Institute for Defence Studies, Oslo, 2006, s. 11

⁷⁵ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (6. 5. 2010)

⁷⁶ Nugent: *The Government and Politics of The European Union*, Palgrave Macmillan, New York, 2006, s. 498

⁷⁷ König, Lacina, Přenosil: *Učebnice evropské integrace*, Barrister & Principal, Brno, 2007, s. 292-293

4.3.3 Nová šance pro konvenční zbraně

Válka v Perském zálivu z roku 1991 nám ukázala, že pokud jsou konvenční zbraně na dobré technologické úrovni a používá je dostatečně vyškolený personál, mohou i nadále rozhodovat války. Veřejnost dostávala žhavé zprávy přímo z první linie, a proto nebyl problém se zajištěním domácí podpory. Irácká armády, která používala starší sovětskou techniku, se ukázala jako málo bojeschopná. Většina její techniky byla zničena z velké vzdálenosti, bez možnosti zasadit spojencům zásadní škody. Americké vrtulníky a letadla ovládly vzdušný prostor a nedaly velkou šanci Iráčanům. Masivní podpora z letadlových lodí a bitevních křižníků pomohla zničit irácká pozemní stanoviště. Ke všemu se připojil i kvalitní průzkum a monitorování bitevního pole. Všechny tyto aspekty pomohly značně snížit spojenecké ztráty na minimum.

Na aplikaci prvků RMA můžeme pohlížet jako na adaptaci konvenčních zbraní a válečnictví pro období, kterému dominovaly ničivé jaderné zbraně. Nevole obou supervelmocí k zažehnutí nukleárního armageddonu, donutila obě strany k přepracování doktríny, které vyústila ve strategii, jež počítá s vedením konvenční války v Evropě.⁷⁸ Užití kvalitních konvenčních zbraní se však záhy neukázala, jako zcela rozhodující. Například při humanitární intervenci v Somálsku v roce 1992 již neměly takový úspěch, jako u konfliktu v zálivu. Americké jednotky, které nebyly dostatečně vycvičeny pro boj v husté zástavbě, se zde příliš vojensky neangažovaly.

4.4 Rysy moderní RMA

Moderní doba s sebou přinesla celou řadu technologií, které se během desítek let podařilo postupně zdokonalit. Díky těmto inovacím byla změněna i metoda a způsob chápání válečnictví na západě. Moderní společnost postupně ztrácela ochotu akceptovat ztráty na lidských životech, které plynou z účasti jejich armády v konfliktu.⁷⁹ V souladu s touto náladou lze spatřovat i změnu strategie západních armád, která se snažila minimalizovat své

---

⁷⁸ Black: *The RMA Examined*, Norwegian Institute for Defence Studies, Oslo, 2006, s. 10

⁷⁹ Roberts: *Asymmetric conflict 2010*, Institute for Defense Analyses, Alexandria (VA), 2000, s. 29

ztráty. Postupná gradace této společenské konstelace přerostla až v úvahu, zda je možné zvítězit ve válce, aniž by došlo k bezprostřednímu ohrožení životů vojáků.⁸⁰

K realizaci této myšlenky značně napomohl rozvoj letectva a řízeného dálkového boje (například pomocí raketových nosičů). Proto tyto armádní složky dostaly za úkol zničení nejdůležitějších a nejrizikovějších nepřátelských cílů, čímž by se pak ulehčil postup pro případnou pozemní operaci. Pro úspěšné zničení konkrétního cíle z velké vzdálenosti je však naprosto nezbytné tento cíl nejdříve identifikovat. Jedním ze stěžejních rysů dnešní Revoluce ve vojenství je tedy přesná detekce cílů. Jedná se hlavně o kvalitní průzkum a rozpoznávání cílů. Vše se děje za použití laserových dálkoměrů, bezpilotních průzkumných letounů či satelitů na zemském orbitu. Pro jejich úspěšné zničení není však nutné jen dobré zaměření, ale také přesné navedení zbraně či bojových jednotek na konkrétní cíl.⁸¹ Díky zvyšování přesnosti dnešních zbraní došlo k teoretické dematerializaci války, čímž byly ušetřeny výdaje za munici a tím pádem i za zásobování.

Dalším vlivným aspektem je zlepšení koordinace a komunikace uvnitř i vně vojenských útvarů. Rozvoj informační infrastruktury znamenal, že velitelé mohou lépe participovat na velení akce ze zázemí a tím se také snížilo riziko ztrát na lidských životech. Možnost modelace válčiště díky virtuální realitě pomohla zvýšit připravenost a specializaci určitých jednotek. Vygenerování trojrozměrného modelu bojiště umožnilo takřka bezchybné navádění střel a lepší orientaci jednotek i velitelů na bitevním poli.⁸²

S nástupem nového pojetí válečnictví se celkově zvýšil význam možnosti rychlého nasazení a zpětného stažení z boje. Mobilita a materiální zabezpečení jednotek jsou dnes rozhodujícím aspektem pro vítězství. Dále se rozvíjí možnosti z hlediska neviditelnosti. Jedná se buď o neviditelnost na radaru (technologie Stealth), neviditelnost „jako takovou“ (použití polymerových vrstev na vozidlech, na které je promítán snímaný obraz z druhé strany vozidla) nebo relativní neviditelnost (hlavně použití maskování, která nejsou vidět při užití noktovize a podobně). V budoucnu jistě dále poroste význam využití vesmíru pro boj. Dnes je užíván hlavně pro průzkum či špionáž a mezinárodní smlouvy brání vojenskému využití. Realita však může být jiná a některé velmoci již mohou disponovat technikou pro boj ve vesmíru či zásah z kosmu.

---

⁸⁰ Black: *The RMA Examined*, Norwegian Institute for Defence Studies, Oslo, 2006, s. 12

⁸¹ Tamtéž, s. 11-12

⁸² Tamtéž, s. 11

4.4.1 Odmítnutí RMA

Některé státy však mohou aplikaci prvků spojené moderní RMA odmítat. Vede je k tomu hlavně obava ze snížení stavů armády, která je zapříčiněna profesionalizací či upuštěním od konskripčního typu ozbrojených sil. Příkladem by mohlo být Finsko, které proklamuje fakt, že má armádu jen na obranu vlastního území a nehodlá jí použít pro nějaké konflikty, které se budou odehrávat na druhé straně světa. Dále se může jednat o institucionální odpor samotné armády či ministerstva vůči RMA. K tomu může dojít hlavně kvůli strachu, že revoluce povede k oslabení jejich role a upozadění prioritních cílů, jako je třeba národní bezpečnost či obrana státní integrity.

Jiné státy se naopak dobrovolně uchýlily k aplikaci RMA. Toto platí hlavně pro malé státy, které mají omezené výdaje. Vzhledem k tomu, že užití inovací snižuje budoucí náklady, jsou pak tyto státy schopné posílit svůj vojenský vliv, aniž by neúnosně zatížily státní rozpočet.⁸³

4.4.2 Shrnutí moderní RMA

Pokud se pokusíme shrnout celý koncept moderní RMA a budeme chtít nalézt nějaký jednotící prvek, je to bezpochyby masové užití moderní technologie v praxi. Technické zázemí a možnosti jsou determinovány geografickými a ekonomickými předpoklady, které jsou pro každého autora specifické. Proto můžeme pozorovat nekonzistentní uplatnění prvků RMA nejen napříč celým světem, ale i v rámci spojeneckých aliancí.

Dominujícím aktérem při uplatnění inovací jsou zcela jistě USA, disponující největším ekonomickým a technologickým potenciálem. Vzájemná kooperace při výměně technologií a při utváření nadnárodních zbrojních firem, zpravidla pod kontrolou Američanů, však napomohla k rozšíření inovační technologie do dalších zemí. Je však nutné podotknout, že i celá řada evropských a asijských zemí disponuje vlastními velmi kvalitními technologiemi. Tlak na snížení lidských a materiálních obětí, které si konflikty vyžádají, je v evropských zemích často ještě silnější, než v rámci americké veřejnosti.

Vzhledem k tomu, že z historie známe, že jednotlivé RMA nejsou otázkou krátkého období, ale často celých dekád, můžeme v budoucnu očekávat, že se stupeň modernizace bezpečnostních aparátů, může buď nadále prohlubovat anebo se bude naopak stírat. U dnešního konceptu RMA je však důležité uvědomit si, že veškeré poučení netkví pouze ve

---

⁸³ Rasmussen: *The Revolution in Military Affairs and The Boomerang Effect*, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2004, s. 13

zkušenosti z minulosti, ale také v kalkulaci možností do budoucna a v přizpůsobení technologické a vojenské teorie do politicky přijatelné roviny.⁸⁴

Politická rovina spočívá například v ospravedlnění konkrétního vojenského zásahu a nalezení podpory napříč veřejností. V tomto ohledu se RMA stala vhodným nástrojem, protože spolu s lepšími vojenskými možnostmi dává cenný nástroj i politikům. Tímto nástrojem je snížení možných ztrát, které jsou hlavní osou odporu napříč západní veřejností. Pokud pak politici vhodně uplatňují prvky RMA, mohou docílit posílení svého vlivu, aniž by se tak vystavili široké kritice. Problém se však může objevit ve snaze o minimalizaci ztrát na straně civilistů. Bez pochyby se jedná o altruistický a humanistický náhled, avšak samotné proklamování tohoto cíle pak velmi znesnadní následné ospravedlnění konkrétních civilních obětí. Ty se totiž v moderní době dostaly do hledáčku veřejného mínění a jakákoli nespravedlivá oběť je velmi kritizována.⁸⁵

---

⁸⁴ Rasmussen: *The Revolution in Military Affairs and The Boomerang Effect*, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2004, s. 7

⁸⁵ Tamtéž, s. 11

5. Válka v Jugoslávii 1999

V následující části se pomocí aplikace výše zmíněných charakteristik pokusím analyzovat intervenci vojsk NATO v Jugoslávii, která se, v rámci operace Spojenecká síla (Allied Force), odehrála v roce 1999. Na základě vojenské podoby a vedení tohoto konfliktu zhodnotím a ověřím revolučnost konceptu RMA v praxi. V dílčím závěru pak shrnu poznatky, které mě pomohou odpovědět na výzkumnou otázku této práce.

5.1 Úvod do regionální problematiky

Pro pochopení celého konfliktu je třeba pohlédnout do minulosti a krátce se zmínit o problematice bezpečnosti na Balkáně. Již během občanské války v Jugoslávii, která se odehrávala během nacistické okupace, tedy v letech 1941 až 1945, můžeme vidět počátky dílčích rozporů, které zachvátily Jugoslávskou republiku. Vytvoření samostatného chorvatského státu, k čemuž přispěla přízeň německých okupantů, přineslo etnickou i kulturní nesnášenlivost mezi Srby a Chorvaty. Jednotícím elementem pro celou SFRJ (Socialistická federativní republika Jugoslávie), se stal maršál Josip Broz Tito, který se držel u moci od konce Druhé světové války až do své smrti v roce 1980. Později se však postupně začaly projevovat dílčí rozpory napříč členy federace. Svůj vliv si upevnila pravoslavná církev, která napomohla k zažehnutí náboženských a etnických konfliktu v Jugoslávii.⁸⁶

V roce 1991 pak přerostly lokální konflikty v otevřenou válku, která zasáhla i oblasti Bosny a Hercegoviny. Tím se v konfliktu angažovala i třetí strana, která se snažila hájit zájmy muslimského obyvatelstva. Konflikt, který přinesl mnoho civilních i vojenských obětí na všech stranách, musel být řešen pomocí intervence vojsk Spojených národů. Dodnes se na území nástupnických států bývalé Jugoslávie můžeme setkat s enklávami etnických Srbů a Chorvatů, kteří nežijí v rámci svého národního státu. Jejich bezpečnost se snažili garantovat mezinárodní mírové sbory NATO.

---

⁸⁶ Srbové jsou spíše ortodoxního vyznání, avšak Chorvaté se hlásí ke katolicismu. Jelikož byla obě etnika na území Jugoslávie roztroušena, konflikt začal brzy gradovat.

Na tento vleklý konflikt však nereagovaly pouze státy, ale i akademická obec. Například Buzan a Posen hovoří o „*národních bezpečnostních dilematech*“, které jsou založeny na konfliktu dvou a více společenství.⁸⁷ Jedno z nich si pak upevní svou národní, kulturní a náboženskou identitu na úkor ostatních entit. Dalším krokem při vyhrocení vzájemné nevraživosti je vzájemné obviňování a následná příprava na silové řešení rozbrojů. Pro konflikt v Jugoslávii bychom mohli tento prvek vidět ve snahách o dominanci chorvatského živlu na území Krajiny a v následné reakci Srbů, kteří se logicky obávali o svou pozici, což mohlo nastartovat gradaci konfliktu.⁸⁸

5.2 Kosovský konflikt

Po připomenutí základních zdrojů rozporů při rozpadu Jugoslávie, se můžeme nyní zaměřit na situaci v Kosovu, která územně náležela do Svazové republiky Jugoslávie (SRJ). Tamní obyvatelé se skládali s etnických Srbů, Makedonců a hlavně Albánců. Právě albánskou entitu nejvíce poznamenala vláda Miloševičova nacionálního režimu, který zastával výrazně pravoslavnou a prosrbskou linii. Počátkem roku 1998 vykrytalizoval na území Kosova otevřený konflikt mezi provládními jednotkami a Kosovskou osvobozenou armádou (UCK). Bojů se na straně prosrbských sil účastnilo celé spektrum jednotek. Patřili mezi ně příslušníci Jugoslávské armády (VJ), jednotek ministerstva vnitra (MUP), tzv. Rudé barety (JPNP) a PJM z řad policie a dále protiteroristické jednotky (SAJ).

Nutno podotknout, že výzbroj vládních jednotek zahrnovala zhruba 300 kusů obrněné techniky a dělostřelectva. UCK byla vyzbrojena pouze pěchotními zbraněmi, pomocí kterých se snažila chránit vesnice, ve kterých byli soustředěni etničtí Albánci. Mnohem příhodnější by pro ně bylo, a to vzhledem k jasné převaze srbských jednotek, aby aplikovali prvky asymetrického konfliktu a guerillové války. K té se uchýlily až v druhé polovině roku 1998, díky čemuž se jim podařilo způsobit Srbům vážnější ztráty. Srbové naopak volili taktiku postupného dobývání jednotlivých vesnic, ve snaze vyřešit etnický problém dřív, než do něj vstoupí další aktéři.

---

⁸⁷ Buzan: *Societal Security, State Security and Internationalisation*, in: Identity, Migration and The New Security Agenda in Europe, Pinter, London, 1993

⁸⁸ Roe: *The Societal Security Dilemma*, COPRI Working Papers No. 3, Copenhagen, 1997, s. 15-16

5.2.1 Eskalace konfliktu

Po eskalaci konfliktu však na situaci v Kosovu přestalo být nahlíženo jako na vnitrostátní záležitost a do řešení situace se vložila jednak Rada bezpečnosti OSN, která ve své rezoluci 1199 z 23. 9. 1998, jednoznačně odsoudila počínání srbských jednotek⁸⁹, ale také OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě). NATO se rovněž připojilo s kritikou Miloševičova represivního režimu.⁹⁰ Deklarovalo jasnou vůli, že pokud nedojde k zastavení agrese, tak je aliance připravená vojensky zasáhnout. V polovině roku 1998 tak letecké síly členských zemí aliance uskutečnily vojenské cvičení, které se odehrálo jen několik desítek kilometrů od hranic Jugoslávie. NATO tak očekávalo, že donutí bělehradskou vládu ke stažení vojsk z Kosova. Výsledek však byl zcela opačný a kontingent Srbů byl naopak posílen.

Zapojení nadnárodních aktérů však přineslo i svá pozitiva. Jelikož na konci 20. století dominoval mezinárodním bezpečnostním vztahům jediný aktér, převzal vůdčí roli i při řešení kosovské krize. Američtí vyjednavací se jednostranně přiklonili na stranu Albánců a jejich ozbrojených sil, tedy UCK. S touto vojenskou skupinou jednali na přelomu roku 1998 a 1999 celkem během šesti setkání v USA, Kosovu i ve Švýcarsku. Díky jejich angažovanosti se na podzim 1998 podařilo vyjednat uzavření příměří.⁹¹ UCK však po krátkém období opět vstoupila do válečného stavu a obsadila Srby vyklizená stanoviště. Tento krok nastartoval další kolo srbské agrese, když Srbové odpověděli razantní protiofenzívou. Následnou situaci můžeme označit za exodus Albánců do okolních států. Státy NATO se proto rozhodly, že se při řešení krize budou vojensky angažovat, aniž by k tomu dostaly jednoznačný mandát od OSN.

5.3 Operace Spojenecká síla

Samotná operace Spojenecká síla (Allied Force), se odehrávala ve dnech 24. března až 10. června roku 1999. Jednotky NATO se během ní řídily jasnou strategií. Snažily se zabránit dalšímu prohlubování humanitární krize a genocidě, která byla páchána na kosovských

---

⁸⁹ Ze strany Rady bezpečnosti OSN se jednalo o velmi jasné varování, že pokračování oboustranné agrese by mohlo přerůst v potřebu mezinárodní intervence.

⁹⁰ Clark: *When the force is necessary: NATO's military response to the Kosovo crisis*, in: NATO Review, Vol. 47, No. 2, 1999. Dostupné na URL: <http://www.nato.int/docu/review/1999/9902-03.htm> (3. 5. 2010)

⁹¹ <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kosovo/etc/cron.html> (3. 5. 2010)

Albáncích. Humanitární krize byla způsobena hlavně koncentrovaným tokem uprchlíků do sousedních států, který byl zapříčiněn postupným stupňováním agrese ze strany srbských jednotek.

Postup, které armády NATO zvolily, v sobě zahrnoval jasnou aplikaci prvků RMA. Odsunuly totiž pozemní akci do pozdějších fází války, či se jí dokonce zcela zřekly a přítomnost pozemních jednotek plánovaly až v průběhu stabilizace poměrů v Kosovu. Místo pozemní akce zvolily letecké útoky, které postupně nabíraly na intenzitě a soustředily se na vojenské i civilní cíle po celé Jugoslávii. O pozemní část operace se částečně postaraly jednotky UCK, které hojně kooperovali se vzdušnými silami spojenců. Pomocí taktiky návnady došlo k vylákání Srbů ze svých úkrytů. Ještě dříve, než však mohli způsobit UCK nějaké ztráty, stali se terčem přesného leteckého úderu. Podobná strategie nutila provládní síly, aby se co nejvíce rozptýlily a pokryly co největší oblast. Letecké údery spojenců jim pak znemožnily znovu se shromáždit a doplnit potřebné zásoby, čímž značně poklesla morálka a bojový duch Srbů.

Zvolení této strategie s sebou přineslo nutnost nasazení moderních zbraní. Často totiž bylo zapotřebí zničit i pohyblivé vojenské cíle, jako jsou tanky či mobilní dělostřelecké systémy. Pro tento účel spojencům posloužily přesně naváděné rakety, které fungovaly na rozličných principech.⁹² Zničit či vyřadit však bylo potřeba i celé spektrum stacionárních pozemních cílů. K tomu napomohlo například užití grafitových pum či dalších pum se submunicí.⁹³ Spojenečtí stratégové a piloti se snažili pracovat velmi precizně a zabránit tak ztrátám na životech civilistů.

5.3.1 Strategické inovace

Během intervence NATO v Kosovu došlo k užití celé řady inovačních prvků, které pomohli jednak urychlit vyřešení konfliktu a jeho následků a také minimalizovat ztráty na straně aliančního vojska. Prvním inovačním prvkem je bezpochyby užití převratné strategie, která vychází z předpokladů, které vytvořilo tehdejší bezpečnostní prostředí a nálady ve společnosti. Do roku 1999 se totiž NATO specializovalo výhradně na obranu území vlastních

---

⁹² Naváděcí systém raket byl založen na základě laseru, termovize či televizní kamery.

⁹³ Puma se submunicí je bomba, která se skládala z více dílčích „pumiček“, které po explozi pokryjí širší oblast. Užití těchto zbraní se však jeví jako nehumánní, jelikož může vést k nepřiměřeným ztrátám na straně civilního obyvatelstva. Samotná grafitová puma patří rovněž do kategorie zbraní se submunicí, avšak nemá smrtící účinek. Způsobuje zkrat elektrického vedení, čímž oslabí komunikaci a napájení protivníka. Užití této pumy na hlavní elektrárny v Jugoslávii znamenalo odstřižení až 70% země od elektrické sítě, což neblaze zasáhlo civilní obyvatelstvo.

členských států a krize v Kosovu zcela jistě bezprostředně neohrožovala území žádného členského státu. Tím pádem nemohlo vedení aliance počítat se silnou podporou veřejného mínění. Z tohoto faktu jasně vychází i zvolená strategie, která se snaží minimalizovat ztráty na životech alianční armády.

Jak již bylo výše zmíněno, došlo výhradně k užití leteckých jednotek, jejichž nasazení neznamenovalo zvýšené riziko pro ztráty ze strany spojenců. Dalším zajímavým strategickým aspektem je užití bojovníků UCK jako návnady pro srbské jednotky, které se po vylákání podařilo separovat a zneškodnit ze vzduchu. Teprve po vytlačení a zneškodnění zbytků srbských jednotek v Kosovu, byly pro stabilizaci v regionu užity pozemní stabilizační jednotky (například v rámci mise KFOR).⁹⁴ Spojenci se rovněž zaměřily na likvidaci či paralýzu infrastruktury a státní moci v Jugoslávii. Několikrát ostřelovaly budovu televize i rozhlasu v Bělehradě, čímž způsobily smrtelná zranění civilním osobám.⁹⁵ Za tyto kroky pak byli spojenečtí stratégové opakovaně kritizováni, což podkopávalo snahu aliance, prezentovat se jako veskrze pozitivní aktér, který usiluje o stabilizaci krizové situace a ukončení dosavadní humanitární krize.

5.3.2 Užití technologických inovací

Během operace Spojenecká síla však nedošlo jen k použití strategických inovací, ale rovněž i převratné technologie. Nutno ale podotknout, že část této technologie vycházela z výzbroje, která již byla užita během dřívějších konfliktů, jako je válka v Perském zálivu či Vietnamská válka. Zbraňové systémy však prošly další inovací, takže bychom jejich použití mohli považovat za aplikaci revolučních prvků.

Celkový strategický rámec akce vycházel výhradně z užití leteckých jednotek. Protože bylo potřeba, aby mohly letadla operovat co nejdéle a mohla co nejrychleji dosáhnout svého operačního prostoru, musely být nasazeny kvalitní prostředky průzkumu a včasného varování.⁹⁶ Další nutností bylo nasazení dostatečného počtu létajících tankerů, které zabezpečily dostatek pohonných hmot pro nasazené a hlídkující letouny.⁹⁷ Letouny aliance vzlétávaly z relativně hodně vzdálených základen v Itálii. Menší stroje mohly být vyslány z paluby letadlových nosičů, kterými disponovaly hlavně Spojené státy. Větší stroje, hlavně

⁹⁴ Zkratka v názvu mise znamená: KFOR-Kosovo Force

⁹⁵ http://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm (5. 5. 2010)

⁹⁶ Pro tyto potřeby posloužily letouny Boeing E-3 Sentry se systémem AWACS (Airborne Warning and Control System).

⁹⁷ Clark: *When the force is necessary: NATO's military response to the Kosovo crisis*, in: NATO Review, Vol. 47, No. 2, 1999. Dostupné na URL: <http://www.nato.int/docu/review/1999/9902-03.htm> (3. 5. 2010)

bombardéry B-2 a B-52 pak vzlétávaly hlavně ze základen v Německu a Velké Británii. Tyto velké stroje strategické povahy pak bombardovaly své cíle z velké výšky, čímž se zvyšovalo potenciální riziko minutí cíle a zásahu civilního obyvatelstva.⁹⁸

Negativní roli sehrálo velmi špatné počasí, které znesnadňovalo optickou identifikaci cíle. V souladu s nasazením moderních strategických bombardérů, došlo i k nasazení celého spektra stíhacích bombardérů a úderných letounů. Veskrze revoluční byl stroj F-117, který disponoval relativní neviditelností v rámci programu „Stealth“.⁹⁹ Tento stroj byl již nasazen o 8 let dříve v zálivu, avšak díky novým pumám, které byly schopné prorazit skrze nepřátelské tunely a bunkry, ve kterých Srbové uschovali své stíhací stroje a prvky PVO (Protivzdušná obrana), mohl zničit téměř každý skrytý cíl. Jako paradoxní se může zdát, že jedním ze dvou v boji ztracených spojeneckých letadel, byl právě tento velmi sofistikovaný letoun. Zprávy o jeho sestřelení jsou velmi nejasné. Z dostupných zdrojů víme, že letoun byl zaměřen a sestřelen na velmi krátkou vzdálenost, takže obranný systém, ani pilot již nestačili adekvátně zareagovat. Pilot se však stačil katapultovat a po 6 hodinách byl zachráněn a převezen do Aviana v Itálii.¹⁰⁰ Tento sestřel byl velkým úspěchem srbských radistů, jelikož si mohli dovolit zapínat radiolokátory pouze na krátké období, protože by se pak mohli stát terčem pasivních protiradarových raket, které spojenci často užívali.

Mezi další inovační prvky, užité v tomto konfliktu, patří dnes velmi rozvinutý systém GPS (Global Position System). I tento systém byl již použit při válce v zálivu, jeho zdokonalená verze však disponovala více satelity na zemském orbitu a byla mnohem účinnější. Vůbec poprvé zde byl představen bezpilotní průzkumný letoun, známý pod označení UAV (Unmanned Aerial Vehicle). Nutno podotknout, že většinu těchto vymožeností představili Američané, což podtrhlo tristní situaci evropských spojenců, jejich úroveň modernizace technologií se vůči zámořským spojencům i nadále jevila jako nesrovnatelná.¹⁰¹

---

⁹⁸ Kvůli chybnému rozpoznání cíle byl v polovině 1999 omylem zasažen uprchlický konvoj. Následkem tohoto útoku zahynulo zhruba 75 civilistů. Velení NATO reagovalo tak, že snížilo letové hladiny svých strojů, což vedlo k většímu ohrožení spojeneckých posádek a následnému sestřelení amerického letounu F-16 (pilot prý nebyl zraněn).

⁹⁹ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 135

¹⁰⁰ <http://www.atmonline.cz/analyzy/jugo/jugo.htm> (20. 4. 2010)

¹⁰¹ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 145

5.4 Bilance kosovské operace

Do této operace se zapojila široká spojenecká aliance. Vzhledem k dobovému kontextu bylo celkem jasné, že hlavní tíhu operací převezmou Spojené státy americké. Kromě USA se do války zapojily tyto státy: Belgie, Kanada, Česká republika, Dánsko, Francie, Německo, Řecko, Maďarsko, Island, Itálie, Lucembursko, Holandsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Španělsko, Turecko a Velká Británie.

Američané nasadili celkem 31 600 vojáků, z toho bylo zhruba třináct tisíc nasazeno na moři. Zásadní roli hrály americké letadlové lodě, které operovaly z Jaderského moře.¹⁰² Během celé letecké kampaně vzletlo na 900 letadel celkem k 37 465 letům, z čehož více než 14 tisíc bylo bojových misí. Proti spojencům stálo silné jugoslávské vojsko, které čítalo 115 000 mužů, zhruba 250 letadel, 50 bojových vrtulníků, 100 protiletadlových raketových baterií, 1250 tanků a 800 obrněných vozidel. V oblasti Kosova se v tu dobu nacházelo zhruba 40 tisíc vojáků se 100 tanky.¹⁰³

Během více než dvouměsíční letecké operace bohužel došlo k několika incidentům, které mnohdy zůstávají nevyjasněny dodnes. Jednalo se vesměs o shodu náhod, tragický omyl či selhání techniky. Všechny tyto politování hodné okolnosti vedli ke smrti několika stovek civilních obyvatel. Několikrát se dokonce stalo, že spojenecké střely zasáhly území třetích zemí (Maďarsko a Bulharsko), což se naštěstí obešlo bez vážnějších následků. Vzhledem k tomu, že některá tvrzení o počtu obětí, které podala srbská strana, jsou značně podbarvené, nevíme zcela jistě, kolik civilistů na tento konflikt doplatilo.

Před zahájením spojenecké operace bylo v Kosovu zabito zhruba 2500 lidí a na 230 tisíc jich bylo násilně vysídleno. Po zahájení operace se počet obětí vyšplhal na 10 tisíc a počet vyhnaných na 830 tisíc lidí.¹⁰⁴ Letecké údery NATO usmrtily zhruba 500 civilistů v Jugoslávii a dalších 200 v samotném Kosovu. Obětí chybného útoku na čínskou ambasádu se stali 3 až 4 čínští diplomaté.¹⁰⁵ Přínos a pozitivní hodnocení celé operace v očích veřejnosti je, díky markantnímu nárůstu civilních ztrát po spuštění letecké kampaně, velmi vážně

---

¹⁰² <http://www.defense.gov/specials/kosovo/> (21. 4. 2010)

¹⁰³ Tamtéž (21. 4. 2010)

¹⁰⁴ <http://www.unhcr.org/refworld/country,,HRW,,SRB,,3ae6a86b0,0.html> (5. 5. 2010)

¹⁰⁵ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 137-138

otřeseno. Můžeme však jen spekulovat, jak by se situace vyvíjela, pokud by se NATO nerozhodlo k vojenské intervenci.

Co se týče ztrát na obou stranách bojujících aktérů, nemůžeme se zcela spolehnout na všechny zdroje. Některé říkají, že spojenci ztratili v boji pouze 2 letouny a několik dalších strojů havarovalo. V jednom z havarovaných vrtulníků zahynuli dva Američané, což jsou jediné oficiální lidské ztráty na straně NATO.¹⁰⁶ Na straně UCK se hovoří zhruba o 1000 mrtvých bojovníků. Srbové, při střetech s NATO, ztratili zhruba 600 mužů a s UCK asi 350 vojáků či policistů. Ztráty na obou válčících stranách jsou tedy relativně vyrovnané.

Dva dny po ukončení letecké kampaně se v Kosovu začaly rozmísťovat implementační jednotky KFOR, které měly za úkol stabilizovat situaci v regionu a zabránit dalšímu propuknutí konfliktu mezi oběma znesvářenými stranami.¹⁰⁷ Pro uklidnění napjaté situace, která byla zapříčiněna hromadným přílivem kosovských uprchlíků do okolních zemí, přikročila aliance k vytvoření leteckého mostu, který měl zabránit prohloubení humanitární krize. Díky alianční dohodě mohlo být na 60 tisíc utečenců převezeno do členských zemí NATO, kde získali přechodný či trvalý azyl. Pro dalších 110 tisíc uprchlíků, kteří utekli do Makedonie, se podařilo zajistit provizorní přístřeší a základní životní potřeby.¹⁰⁸

5.5 Dílčí závěr

Průběh a zahájení celé operace bylo ovlivněno několika faktory. Prvním byla zcela jistě vůle NATO k akci. Dřívější pasivita mezinárodních organizací při eskalaci etnických konfliktů, které doprovázely rozpad bývalé Jugoslávie, značně podkopala důvěru nadnárodních aktérů v očích veřejnosti. S postupným příchodem nového milénia si aliance začala uvědomovat, že její fungování a poslání bude muset projít zásadním přerodem. Řady členských států byly krátce před válkou v Kosovu posíleny o tři státy, které dříve patřily do sovětské sféry

---

¹⁰⁶ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/335709.stm> (5. 5. 2010)

¹⁰⁷ Clark: *When the force is necessary: NATO's military response to the Kosovo crisis*, in: NATO Review, Vol. 47, No. 2, 1999. Dostupné na URL: <http://www.nato.int/docu/review/1999/9902-03.htm> (3. 5. 2010)

¹⁰⁸ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 138

vlivu.¹⁰⁹ I tyto státy se zapojily do intervence, což svědčí o postupném úspěchu přerodu aliance.

Vzhledem k téměř nulovým ztrátám, které utrpěly alianční síly během operace Spojenecká síly, lze konstatovat, že vzhledem k celospolečenskému požadavku o minimalizaci ztrát ve vlastních řadách, byl jasně aplikován revoluční prvek a tím pádem i splněna podmínka pro úspěšné užití RMA v praxi.

Během operace byla použita celá řada inovačních prvků, které jasně podtrhly převahu moderní americké a západní technologie nad zastaralou sovětskou technikou. Sestřelení nejmodernějšího neviditelného amerického letounu ale ukázalo, že lze i pomocí zastaralých konvenčních zbraní najít slabiny moderních zařízení. Užití nových průrazných bomb, například GBU-28 (Guided Bomb Unit), které jsou schopné prorazit skrz několik metrů silnou vrstvu betonu či zeminy, potvrdilo, jak dokážou piloti a velitelé NATO pružně reagovat na změnu strategie nepřítele, který uschoval svá letadla do podzemních úkrytů.¹¹⁰

Ztráty, které utrpěla VJ a další srbské jednotky lze vyčíslit zhruba na 1000 mužů, což je podobný počet mužů, jako ztratila UCK. Zde je jasně vidět kontrast mezi dobře vybavenými jednotkami NATO, které v boji nepřišly o jediného muže, a zastarale vyzbrojenými povstalci. Ztráty UCK by však byly ještě větší, pokud by se neuchýlili k prvkům asymetrické války (přepadávání konvojů, léčky a nástrahy, útok na slabá místa VJ) a pokud by nezískaly značnou podporu od sil NATO. Rozdíl mezi ztrátami UCK a NATO je tedy markantní a můžeme ho označit za jednoznačný vliv aplikace vymožeností, které plynou z RMA.

Rovněž byl používán kvalitní průzkum, jak z vesmíru, tak s pomocí bezpilotních letounů, díky kterému měli velitelé dobrý přehled o dění na bojišti. Kvůli špatnému počasí a vysokým letovým hladinám však došlo k několika chybám při rozpoznání cílů, což vedlo k usmrcení civilního obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že aliance disponovala dostatkem letounů a létajících tankerů, mohly být jejich stoje delší dobu ve vzduchu. Díky tomu byly schopné rychle zasáhnout nepřátelské cíle a splnit tak požadavek rychlosti a mobility. Množství užitého materiálu bylo díky kvalitnímu navádění značně redukováno. Dále byly užity prvky neviditelnosti, které se však ukázaly jako relativně omezené a zranitelné. Z technické a vojenské stránky došlo k aplikaci revoluční strategie a techniky, která sice ukázala, že má i

---

¹⁰⁹ http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm (6. 5. 2010)

¹¹⁰ <http://www.atmonline.cz/analyzy/jugo/jugo.htm> (5. 5. 2010)

své slabiny, avšak splnila svůj účel a proto můžeme konstatovat, že válka v Kosovu potvrdila možnosti a schopnosti, které přináší aplikace vymožeností moderní RMA.

Další relevantní rovinou pro posouzení revolučnosti konceptu RMA je snaha o minimalizaci ztrát na straně civilního obyvatelstva. Počet zabitých civilistů, dle nezávislých analýz, dosáhl zhruba 700 lidí, což je relativně vysoké číslo.¹¹¹ Vliv na to mají zcela jistě podmínky, kterým musely jednotky NATO čelit, jako je špatné počasí, aktivní prvky srbské PVO, pohyb utečenců po zásobovacích tepnách VJ či koncentrace civilního obyvatelstva v okolí strategických cílů. Vedení NATO tak bylo nařčeno ze zabití velkého počtu civilního obyvatelstva.

Řada novinářů a politiků rovněž kritizovala samotnou podstatu a naplnění cílů mise. Svá tvrzení podírají o fakt, že po propuknutí letecké kampaně, došlo ke gradaci násilí ze strany provládních jednotek a milic, což až trojnásobně zvýšilo počet usmrcených a vyhnaných Albánců z Kosova. Společně s tím byla kritizována i likvidace civilní infrastruktury, která byla realizovaná v rámci letecké kampaně a kladla si za cíl oslabení bojeschopnosti VJ či usmrcení politických představitelů SRJ. Takto situaci komentoval například Pierre Hassner či Henry Kissinger. Kissinger je rovněž znepokojen odklonem od strategie NATO, která by se měla zaměřovat pouze na obranu území členských států. Zároveň zpochybňuje logiku snahy o minimalizaci ztrát na vlastní i civilní straně, a paralelní užití strategie, která způsobila velké škody na infrastruktuře, ze kterých se místní obyvatelé budou vzpamatovávat i několik let.¹¹²

Za jednoznačný úspěch nelze ani označit fakt, že strůjce etnických čistek, srbský prezident Slobodan Milošević, byl sice před haagským tribunálem obviněn z genocidy, avšak během vleklého soudního přelíčení zemřel.¹¹³ Obviněn nebyl ze zabití desítek tisíc lidí, jelikož obžaloba hovořila jen o stovkách kosovských Albánců.¹¹⁴

Nutno podotknout, že zásah se setkal i s pozitivní odezvou. Kladné hodnocení bylo založeno hlavně na základě humánních, morálních a politických argumentů. Například Javier Solana, který byl v době intervence generálním tajemníkem aliance, publikoval krátce poté, co opustil vedení NATO, článek, ve kterém obhájí politiku NATO. Kromě výše zmíněného morálního aspektu hovoří rovněž o nutnosti, aby aliance posílila svou zodpovědnost za

---

¹¹¹ <http://www.unhcr.org/refworld/country,,HRW,,SRB,,3ae6a86b0,0.html> (5. 5. 2010)

¹¹² Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 139-140

¹¹³ http://zpravy.idnes.cz/zahranicni.asp?r=zahranicni&c=A060311_132256_zahranicni_jba (6. 5. 2010)

¹¹⁴ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 142

mezinárodní bezpečnost a plně tím reagovala na změnu bezpečnostního prostředí, ke kterému došlo po ukončení studené války.¹¹⁵

5.5.1 Otázka revolučnosti a asymetričnosti konfliktu

Po aplikaci všech teoretických vymezení, které jsou součástí základní charakteristiky konceptu RMA a po následné analýze a shrnutí všech relevantních faktů, které jsou dostupné o válce v Kosovu v roce 1999, můžeme konstatovat, že revolučnost konceptu RMA byla, i když s malými nejasnostmi, dokázána. Moderní technologie se velmi dobře osvědčily v praxi, avšak ukázaly i své nedostatky (selhání navádění či relativní neviditelnosti).

Kdybychom chtěli zhodnotit celý konflikt, co se symetrie a asymetrie týče, bylo by příhodné, rozdělit si ho do více fází. Pokud bychom ho však chtěli hodnotit jako celek, musím se přiklonit k tvrzení, že se nejednalo o komplexní asymetrický konflikt.

Vztah mezi srbskými a aliančními jednotkami bychom nejdříve mohli označit za symetrický, jelikož početní stavy obou stran byly původně podobné, či dokonce VJ byla v přesile. Později se spojencům podařilo nashromáždit dostatek jednotek a zdrojů a konflikt se přehoupł do disymetrické fáze, ve kterém byla aliance výrazně silnější stranou. Protože se i nadále jednalo o konflikt mezi státními aktéry, nemůžeme ho jednoznačně označit za asymetrický. Kdesi na pomezí je srbská taktika, v jejímž rámci se provládňi jednotky snažily vysídlavat či dokonce likvidovat civilní obyvatele Kosova. Jednotlivé strany však byly i nadále, v rámci klasické válečné taktiky, jasně rozeznatelné a bylo je možné odlišit od civilního obyvatelstva.

Prvky asymetričnosti však můžeme spatřovat v guerillové válce, kterou logicky zvolili bojovníci UCK, jelikož jejich výzbroj, výcvik a početní stavy nemohly konkurovat VJ. Poměr mezi VJ a UCK můžeme již od počátku konfliktu označit za asymetrický, navzdory tomu, že v počátečných fázích bojů volili jednotky UCK „klasickou“ vojenskou taktiku otevřeného střetu s protivníkem a neuchylovali se k užití nevojenské strategie. Prostý kalkul a snaha o sebezáchovu je však donutila přejít k asymetrické válce.

---

¹¹⁵ Solana: *NATO's Success in Kosovo*, in: *Foreign Affairs*, November/December 1999, Vol. 78, No. 6. Dostupné na URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/55610/javier-solana/natos-success-in-kosovo> (6. 5. 2010)

6. Válka v Iráku 2003

Abychom postoupili koncept RMA řádné analýze, nemůžeme se spolehnout pouze na průběh a výsledek jediného konfliktu, u kterého se nám podařilo prokázat revolučnost výše zmíněného konceptu. Pro komplexnější náhled by bylo vhodné, abychom RMA podrobili další analýze skrze konflikt, který se odehrával v době, která chápala problematiku národní a mezinárodní bezpečnosti poněkud jinak. K takové analýze nám poslouží druhá válka v Perském zálivu, která se odehrávala v roce 2003.

6.1 Změna chápání rizik v mezinárodním prostředí

Mezi rokem 1999 a 2003 došlo k velmi významnému posunu v mezinárodním bezpečnostním prostředí. Změna v chápání byla zcela jistě zapříčiněna bezprecedentním teroristickým útokem radikální islamistické skupiny Al-Kajda, která dne 11. září 2001 podnikla sebevražedné útoky na americká města New York a Washington DC. Posléze se podařilo prokázat spojení mezi teroristickou sítí a autoritativním fundamentálním islámským režimem Talibanu v Afghánistánu. Tato radikální skupina se jako první octila v hledáčku americké administrativy. Útok koaliční armády, která byla složena hlavně z jednotek USA, Velké Británie a podporována silami Německa, Francie či Austrálie, začal dne 7. října 2001.¹¹⁶ Do konce prosince téhož roku byly poraženy poslední zbytky hnutí Taliban. Vleklé střety mezi kmenovými bojůvkami, teroristy a hnutím Taliban však pokračují dodnes. Během dosavadního průběhu konfliktu přišly americké síly o více než 1000 vojáků, což je vysoké číslo, oproti předchozím akcím, kterých se Američané zúčastnili.¹¹⁷

---

¹¹⁶ <http://archives.cnn.com/2001/US/10/07/ret.attack.bush/> (10. 5. 2010)

¹¹⁷ <http://www.cbsnews.com/stories/2010/05/28/world/main6525997.shtml> (10. 5. 2010)

6.2 Příprava na další válku v zálivu

Příprava intervence v Iráku není otázkou, která by se prvně objevila až v roce 2001. Již během devadesátých let 20. století se o ní, v určitých radikálnějších kruzích, otevřeně hovořilo. Přípravu bychom mohli rozdělit na finanční a teoretickou.

6.2.1 Otázka válečných výdajů

Pokročme však do roku 2003, kdy se postupně schylovalo ke druhé konfrontaci mezi USA a autoritativním režimem iráckého diktátora Saddáma Husajna. Americká administrativa, která se ocitla pod vlivem nekonzervativních myslitelů, připravovala intervenci proti Iráku.¹¹⁸ Již od začátku se lidé kolem presidenta Bushe domnívali, že válka je ospravedlnitelná na základě nezpochybnitelného podílu Saddáma Husajna na útocích z 11. září, a že jeho režim bezpochyby vlastní zbraně hromadného ničení (ZHN) a hodlá je použít. Postupným ustavením vyšetřovací komise se toto tvrzení ukázalo jako nepodložené. Další chybný předválečný kalkul poukazoval na fakt, že skutečné náklady na hypotetickou válku s Irákem nepřesáhnou 60 miliard USD (Americký dolar).¹¹⁹

Proti tomuto výpočtu se ještě před vypuknutím války zvedla vlna kritiky, která tvrdila, že údaje jsou značně podhodnocené a skutečné výdaje se pokusil vyčíslit Larry Lindsey, který tvrdil, že se náklady na kampaň v Iráku vyšplhají nejméně na 100 až 200 miliard USD.¹²⁰ Dnes již víme, že pokud započítáme i náklady, které jsou spojené s poválečnou stabilizací a dosazením nového demokratického režimu, můžeme celkový účet vyčíslit na 750 miliard USD.¹²¹

6.2.2 Teoretická příprava svržení Saddáma Husajna

Abychom plně pochopili americký důvod pro intervenci, měli bychom si připomenout vztahy obou aktérů, které předcházely samotné válce. Po první válce v zálivu, ke které došlo

---

¹¹⁸ Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008, s. 481

¹¹⁹ Mitch Daniels v lednu 2003 představil kalkul, že případná válka v Iráku vyjde USA na 50 až 60 miliard USD. Více na URL: <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/01/sproject.irq.war.cost/> (11. 5. 2010)

¹²⁰ <http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz67/Czech> (10. 5. 2010)

¹²¹ Belasco: *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11*, Congressional Research Service, 7/2009, s. 8-9

1991, byla na Irák uplatněna tzv. zadržovací etapa (containment), v jejímž rámci bylo dovoleno Husajnovi zůstat u moci, avšak veškerá jeho aktivita byla bedlivě sledována. Nad Irákem vznikla bezletová zóna, na jejíž dodržování dohlížely koaliční letouny, které se občas zapletly do dílčích střetů. Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN došlo k monitorování a limitování iráckých ZHN.¹²² OSN rovněž přistoupila k realizaci výměnného programu, který lze shrnout jako „směnu ropy za jídlo“. Pozdější průzkumy CIA¹²³ však ukázaly, že režim ropu ilegálně pašoval ze země, čímž docílil obrovských zisků.¹²⁴

Postupný vnitropolitický tlak amerických konzervativců, který si bral za vzor funkční období Ronalda Reagana coby silného presidenta,¹²⁵ nejdříve nabízel možnost vypořádání se s iráckým režimem, aby se po nástupu republikána Bushe prosadil jako vůdčí ideologický směr. Například republikán Richard Cheney již v roce 1996 jasně hovořil o variantě, která by počítala se svržením Husajna a jeho režimu.¹²⁶ Tato myšlenka byla dále rozvíjena na základě nově vytvořené platformy, která v roce 1998 sepsala dopis pro úřadujícího presidenta Clintona, pod který se podepsala celá řada tehdejších myslitelů, jako jsou Fukuyama, Rumsfeld, Kagan, Wolfowitz a další.¹²⁷ Postupem času se tým neokonzervativců propracoval do předních pozic coby poradci nového presidenta George W. Bushe či ministra obrany Donalda Rumsfelda.

Již krátce po teroristických útocích na USA byla zahájena přípravná akce, která později vyvrcholila v otevřené válce s Irákem. K domácímu tlaku se postupně přidal i zahraniční tlak z Izraele, který se již po dlouhou dobu celkem logicky obával Iráku.¹²⁸ Obě tyto „lobbistické skupiny“ postupně shromáždily argumenty, které podpíraly legitimitu požadavku ozbrojeného zásahu na dvou rovinách. První je jasné propojení režimu Husajna a teroristů z Al-Kajdy a druhá se týká iráckých ZHN.¹²⁹ Problém irácké hrozby je však potřeba vnímat i z ekonomického hlediska. Jelikož Američané věděli, že na počátku 90. let 20. století se Saddám Husajn pokusil opakovaně ovlivnit ceny ropy, na které jsou Američané, jejich

---

¹²² <http://www.terroristplanet.com/2010/02/iraq-war-iraqi-freedom-2003/> (11. 5. 2010)

¹²³ CIA-Ústřední zpravodajská služba (*Central Intelligence Agency*)

¹²⁴ <http://www.cfr.org/publication/7631/iraq.html> (13. 5. 2010)

¹²⁵ Reagan zastával post presidenta USA v období 1981 až 1989. Více na URL:

<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/ronaldreagan> (13. 5. 2010)

¹²⁶ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 253

¹²⁷ Letter to President Clinton on Iraq, Washington DC, 1/1998. Dostupné na URL:

<http://www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm> (12. 5. 2010)

¹²⁸ <http://www.lrb.co.uk/v28/n06/john-mearsheimer/the-israel-lobby> (13. 5. 2010)

¹²⁹ V souladu s úsilím Iráku o vývoj jaderných zbraní, byla v americké *Národní strategii boje proti šíření zbraní hromadného ničení* z roku 2002 explicitně zmíněna možnost úderu proti zemím, které se snaží o proliferaci ZHN. Více na URL: <http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdp/nsdp-wmd.pdf> (14. 5. 2010)

ekonomika a celý způsob života, zcela závislí, považovali jeho hypotetické budoucí machinace s ropou za výraznou ekonomickou hrozbu.

6.3 Operace Irácká svoboda

V analýze dobového kontextu a bezpečnostního prostředí, které dominovalo světu před útokem koalice na Irák, můžeme pochopit, jaké nálady převládaly v týmu poradců a vlivných osob, shromážděných kolem americké administrativy. O útoku bylo rozhodnuto v rámci strategie, která si kladla za cíl vyrovnat se s Husajnem dříve, než získá jaderné zbraně a to i za cenu otevřeného válečného střetu.¹³⁰ Proto bylo definitivně rozhodnuto o jeho svržení pomocí vojenské akce.

Samotná operace Irácká svoboda (Iraqi Freedom) byla odstartována dne 20. března 2003. Její strategický rámec byl tentokrát odlišný od toho, který byl aplikován během operace Spojenecká síla. Americké jednotky, podporované Brity, Australany a dalšími státy, tentokrát nezvolily strategii, která se omezovala pouze na letecké údery. Hned od počátku totiž došlo i k pozemní operaci, které byla provedena od jihu, tedy z Kuvajtu. Podobně jako v roce 1999 se spojenci pokusili navázat kontakt s iráckou vnitřní opozicí, která byla koncentrována v severním Iráku, obývaném hlavně Kurdy, kteří se již mnohokrát stali terčem Husajnovi agrese. Kurdským separatistům se podařilo soustředit pozornost části irácké armády, takže se nemohla přeskupit a odporovat invazi spojenců z jihu.

Spojenecké jednotky postupovaly velmi rychle, v souladu s disymetrickou taktikou, při jejíž aplikaci se snažily obejít největší ohniska odporu a obsadit strategické cíle. Tato strategie se však později ukázala jako ne zcela vhodná, jelikož část prorežimních vojáků se později zapojila do rozvratného procesu, který zachvátil poválečné irácké zřízení. Disymetrii tohoto konfliktu můžeme spatřovat jak ve vojenské a technologické, tak i v morální rovině. Vojenská a technologická nerovnováha ve výzbroji je produktem aplikace vymožeností moderní RMA. Došlo k užití dalších technologických inovací, které učinily zbraňové systémy ještě více efektivní. Morální disymetrie pak spočívá v tom, že irácká armáda měla jasné nedostatky při budování identity. Vojáci totiž necítili, že by bojovali za svůj národ, ale za nenáviděného diktátora. S poklesem bojové morálky jsme se mohli setkat i v případě

---

¹³⁰ http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/en/Kenneth_Pollack (14. 5. 2010)

elitních Republikánských gard, na které režim spoléhal. Krize identity byla ještě umocněna faktem, že proti iráckým vojákům, kteří byli vyzbrojeni zastaralou technikou, stála početná a moderně vyzbrojená armáda, jejíž motivace byla na vysoké úrovni.

Nejen díky těmto faktorům měla válka velmi krátké trvání. Dne 9. dubna byl obsazen Bagdád a tím byl svržen nenáviděný režim diktátora, který se nechal okázale zobrazovat na nejružnějších symbolech. První května pak president Bush oficiálně oznámil ukončení bojových akcí.¹³¹

Celého konfliktu se na straně spojenců zúčastnilo zhruba 470 tisíc vojáků, kteří disponovali 10 tisíci vozidly, 1800 letadly a 200 vrtulníky.¹³² Letecké síly provedly celkem 41 tisíc vzletů. Proti nim stála irácká armáda, čítající 390 tisíc mužů, a 5000 vozidel. Díky zbrojnímu embargu a dřívějšímu ostřelování iráckých pozic PVO, nedisponovali již Iráčané téměř žádnými prostředky, kterými by mohli vážněji ohrozit spojenecké letectvo.¹³³ Ztráty na obou stranách jsou díky dominanci spojenců velice nevyvážené. Pokud zahrneme i poválečnou rekonstrukci, ztratili spojenci celkem 4200 vojáků, z čehož 800 zahynulo v boji a ostatní se staly terčem teroristů či povstalců. Zhruba 170 vojáků zahynulo během první válečné fáze, tedy do začátku května 2003.¹³⁴ V tomto období ztratili spojenci celkem 20 letadel a vrtulníků, z toho 7 bylo prokazatelně sestřeleno Iráčany. Iráčané oproti tomu ztratili téměř 30 tisíc vojáků a velké množství techniky.¹³⁵

V rámci strategie EBO (Operace založené na účincích-Effect Based Operations), však Američané kalkulovali s tím, že po svržení režimu dojde k rekonstrukci země a celého státního aparátu. V souladu s výše zmíněným konceptem došlo ke kooperaci mezi jednotlivými vojenskými a nevojenskými složkami.¹³⁶ Nově se nejednalo pouze o dosažení vojenských cílů, které se zaměřují pouze na odstranění nějaké hrozby pomocí silového řešení, ale počítalo se rovněž s dosažením cílového stavu, v jehož rámci by docházelo k maximální eliminaci možného vzniku hrozby. Pro vedení podobných operací je však zapotřebí, aby stát

---

¹³¹ <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/vojensti-akteri-strategickych-cilu-stabilizace-v-iraku.html> (15. 5. 2010)

¹³² <http://www.blisty.cz/art/39480.html> (12. 5. 2010)

¹³³ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 280

¹³⁴ <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RS22452.pdf> (13. 5. 2010)

¹³⁵ <http://www.blisty.cz/art/39480.html> (12. 5. 2010)

¹³⁶ Batschelet: *Effect Based Operations: A New Operational Model?*, USAWC Strategy Research Project, 4/2002. Dostupné na URL: <http://www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo.pdf> (15. 5. 2010)

disponoval dostatečně sofistikovanými znalostmi v rámci konkrétní problematiky a na základě těchto znalostí dokázal připravit odpovídající vojenský a nevojenský aparát.¹³⁷

6.3.1 Technologické inovace v roce 2003

V rámci operace Irácká svoboda bylo opět užito mnoho technologických inovací. Valná většina z nich vycházela z již dříve představených zbraní a systémů. V rámci vedení operací EBO však došlo k aplikaci nové strategie, která měla napomoci zvítězit v konfliktu. V Iráku tak byla masivněji užita moderní letecká výzbroj.¹³⁸ Část leteckých útoků na sebe vzaly bezpilotní prostředky UAV, které se začaly vyrábět ve více typech, schopných nést i raketovou výzbroj.¹³⁹ Jelikož primát hrály i nadále letecké údery, byla tomu přizpůsobena i strategie, kterou se řídily pozemní jednotky. Speciální jednotky se nově zaměřily hlavně na rozpoznání cíle a navedení leteckého úderu na něj. Z upřednostňování leteckých úderů jasně plyne riziko vysokých civilních ztrát. Pro zefektivnění letecké kampaně došlo k přestavbě letadlových lodí, ze kterých mohly nově vzlétat i větší stroje.¹⁴⁰ Přerodem prošla i část ponorkového loďstva, které se již neprezentovalo jako nosiče jaderných střel, ale konvenčních střel s plochou dráhou letu, jejichž užití bylo ospravedlnitelné.

Celkem bylo vystřeleno na 30 tisíc kusů inteligentní munice, což je zhruba stejné číslo, jako v případě intervence v Kosovu, která však trvala téměř třikrát tak déle. Vliv na to má i fakt, že spojenci disponovali dvakrát větším počtem letounů a jejich jednotky se pohybovaly také na zemi.¹⁴¹

6.3.2 Strategie vedoucí k poválečné nestabilitě

Díky značné mobilitě bylo docíleno rychlého obsazení strategických cílů. V rámci dříve ověřené strategie se Američané úspěšně pokusili navázat kontakt s povstalcí, zde s Kurdy, kteří byli ochotni zapojit se do protirežimní aktivity. Disymetrickou strategii, při které silnější aktér obejde dobře opevněné obranné pozice protivníka a zaútočí na strategické a méně chráněné cíle, můžeme nazvat „taktikou obejítí“. Volba tohoto postupu při okupaci se může jevit jako logická, jelikož strategové kalkulují s tím, že po svržení režimu dojde k rozpuštění

---

¹³⁷ <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/perspektivy-koncepcie-ebo-ebao-a-jejich-vztah-ke-komplexnim-pristupum-k-reseni-krizi.html> (14. 5. 2010)

¹³⁸ Přes 70% užitá munice, cca 20 tisíc kusů, bylo aktivně či pasivně naváděno, což je téměř pětikrát více, než tomu bylo při první válce v zálivu. Více na: Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 272

¹³⁹ V současné době jsou bezpilotní letouny často užívány například při útocích v těžko přístupných a nebezpečných oblastech Afghánistánu a Pákistánu.

¹⁴⁰ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 263

¹⁴¹ Tamtéž, s. 281

či dobrovolné dezerci zbývajících jednotek. I v tomto případě se tak stalo, ale brzy se ukázal velmi zásadní problém, který je charakteristický pro celé období poválečné rekonstrukce.

Během května roku 2003 začalo eskalovat násilí mezi obyvatelstvem, které bylo za dřívějšího režimu jasně mocensky odděleno. Dřívější sunnitští prominenti režimu se najednou ocitli v menšině vůči dříve marginalizovaným šiitům.¹⁴² O slovo se hlásila i kurdská menšina a teroristické buňky. Dřívější zbytky armády, které byly izolovány v kapsách, se tak opět chopily zbraní a začaly bojovat proti okupantům. Jelikož proti nim nemohly obstát v konvenčním symetrickém konfliktu, začaly se uchýlovat k asymetrickým akcím. Snažily se zasáhnout okupanty v jejich nejslabších místech a nebraly přitom ohledy na civilní obyvatelstvo. Právě při asymetrických akcích (nastřelené výbušniny, teroristické útoky, únosy a podobně) zaznamenaly koaliční jednotky mnohem větší ztráty, než během oficiální válečné akce. Terčem útoků se staly i ozbrojené a bezpečnostní složky nově etablovaného demokratického režimu. Vliv na to měl samozřejmě fakt, že americké jednotky nebyly dostatečně vycvičeny na boj v městském prostředí a v případě ohrožení se spoléhaly na vzdušnou podporu.

Zde vyvstává další úskalí celého konfliktu. Zvolená strategie leteckých úderů s sebou nutně přinesla značné ztráty v řadách civilních obyvatel. Dle dostupných zdrojů bylo během válečné operace zabito 7000 civilistů.¹⁴³ Některé prameny zmiňují, že od března 2003 do poloviny roku 2010 zemřelo v Iráku násilnou smrtí na 100 tisíc lidí.¹⁴⁴ Není samozřejmě možné, dávat takto vysoké číslo za vinu pouze spojencům. Během diktatury sice v takové míře nedocházelo k agresí mezi jednotlivými složkami obyvatel či vůči státnímu aparátu, avšak režim sám likvidoval nepohodlné jedince. Jasně je však to, že se terorismus v řešení iráckých vnitropolitických sporů, před invazí neužíval. Dnes je tomu přesně naopak. Bohužel se nemůžeme jasně dozvědět, kolik lidí bylo během dlouhotrvající diktatury zabito. Irácká kampaň rovněž poškodila americkou zahraniční politiku v očích světového veřejného mínění a vedla také k ochlazení transatlantických vztahů.

---

¹⁴² <http://countrystudies.us/iraq/38.htm> (17. 5. 2010)

¹⁴³ Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007, s. 281

¹⁴⁴ <http://www.iraqbodycount.org/database/> (17. 5. 2010)

6.4 Dílčí závěr

Během války v Iráku a následné poválečné stabilizaci země byl celý koncept RMA důkladně otestován v praxi. Pokud bychom razantně oddělili oficiální válku, která se odehrála od března do května 2003, bylo by možné prokázat revolučnost prvků, které koncept RMA představuje. Vzhledem k tomu, že se již během plánování akce jasně deklarovalo, že se v rámci strategie EBO počítá s přebudováním celého Iráku dle demokratického vzoru, nelze válečné a poválečné období zcela oddělit.

Jasně došlo k potvrzení již zmíněné teze, že čím větší disymetrické prvky, nejčastěji ve formě jasné technologické i početní dominance jednoho aktéra, konflikt vykazuje, tím větší je pravděpodobnost, že se slabší aktér uchýlí k užití asymetrických a nevojenských metod. Asymetrie tak, ve svých konkrétních podobách, vystavěla jasné meze pro celý koncept dnešní RMA. Zde bychom mohli vidět asymetrii v konfliktech jako jasnou reakci na dominanci, kterou pomohly vybudovat prvky RMA. Konflikt v Iráku byl pro americké jednotky zcela jistě zkušeností s novým způsobem vedení války. V dřívějších konfliktech se mohli částečně spolehnout na pozemní operace, pro které poskytli své jednotky různí lokální aktéři. Například při válce v Jugoslávii to byla UCK. V Iráku však nebylo možné najít takového aktéra a proto musely pozemní jednotky Američanů nést hlavní břemeno operací. Nepodařilo se tak efektivně zopakovat strategii z Kosova, která se snažila zcela vyloučit vlastní pozemní síly z válečného konfliktu.

Sice byla užita moderní technika, avšak strategická chyba se částečně podepsala na tom, že v Iráku zůstalo mnoho ozbrojených vojáků, kteří se později angažovali v boji proti okupantům. Během válečné operace došlo k relativní minimalizaci ztrát, avšak v průběhu vleklého rekonstrukčního procesu utrpěly koaliční síly značné ztráty. Z čistě technologické stránky by se revolučnost konceptu RMA potvrdila, avšak strategické chyby a nedostatečná příprava Američanů pro nový typ konfliktu, jasně ukázaly, že koncept dnešní RMA má své meze a do budoucna by měl být částečně přehodnocen. Revolučnost tím pádem, oproti válce v Kosovu, nebyla zcela dokázána.

6.4.1 Asymetrie v iráckém konfliktu

Celý konflikt prošel více stádii, ve kterých vykazoval různé specifické prvky. Samotná invaze byla střetem dvou nepřátelených stran, které byly zastoupeny suverénními státy používajícími „klasickou“ vojenskou taktiku. Početní stavy obou armád sice byly relativně vyrovnané, ale nepoměr ve struktuře vojska byl již na první pohled patrný. Iráčané totiž nedisponovali téměř žádným bojeschopným letectvem a protivzdušnou obranou. Zato koalice shromáždila početnou leteckou armádu. Celková technologická dominance protiteroristické koalice tak byla zcela zřejmá, a proto byla tato část války disymetrická. Tomu odpovídala i strategie, kterou oba protivníci zvolily. Obránci se snažili opevnit na opěrných bodech kolem největších měst. Útočníci se naopak snažili tyto ohniska odporu obejít a izolovat.

Po rychlém pádu režimu a nastolení okupační správy se však zbytky irácké armády, náboženské frakce a teroristická hnutí chopily zbraní a snažily se vytlačit okupanty ze země. Vzhledem ke své pozici slabšího aktéra, který má však výborné lokální znalosti, přešly guerillové skupiny k asymetrické taktice. Ta spočívala v hledání slabostí Američanů a útočení na tyto citlivá místa. V souladu s tímto postupem se povstalci odmítali utkat s Američany v otevřeném boji, kde by zcela jistě prohráli. Proto se jejich odpor soustředil do městské zástavby, kde se technický náskok spojenců částečně smazával.¹⁴⁵

Asymetrie však byla založena jak na taktickém, tak i na hodnotovém základě. Americká armáda nebyla ochotna připustit téměř žádné vlastní ztráty. Povstalci ale byli ochotni obětovat nejen sebe, ale i část civilního obyvatelstva či nově etablovaného režimu. Asymetrie se rovněž týkala i výdajové stránky celého konfliktu. Americká vláda vydala na válku mnohonásobně více, než povstalci a teroristé. Jelikož poválečná stabilizace trvala oproti samotné válce mnohem déle, převládá jasně v celém iráckém konfliktu asymetrická fáze, a proto se ho tedy můžeme označit za asymetrický. K této kategorizaci nahrává i fakt, že spojenecké ztráty byly více než ze tří čtvrtin způsobeny právě během bojů, které měly jasně asymetrický charakter.¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub752.pdf> (20. 7. 2010)

¹⁴⁶ <http://edition.cnn.com/SPECIALS/war.casualties/index.html> (20. 7. 2010)

Závěr

V úvodních pasážích této práce jsme se mohli dočíst o nejzásadnějších změnách, které ovlivnily vojenství a mezinárodní vztahy během několika století. Pochopením tohoto řetězce dějin jsme mohli dospět k názoru, že jednotlivá zlomová období se navzájem překrývají či doplňují, což značně ovlivňuje i současné rozložení moci. Ke genezi těch nejsilnějších aktérů došlo právě během onoho řetězce dějiny, v jehož rámci prošel konkrétní aktér všemi zásadními zlomovými obdobími, ze kterých ve finále vyšel posílen. Důležitost zlomových období tkví v aplikaci určitého revolučního prvku, který dává jednomu aktérovi značnou výhodu nad ostatními relevantními hráči na mezinárodní scéně. Klíčová role oněch revolučních prvků je tedy nezpochybnitelná.

Z historických událostí víme, že nejvýznamnější jsou právě ty revoluce, které představují jednak technologické a strategické prvky, ale i nové celospolečenské tendence. Dnešní RMA obsahuje všechny tyto důležité aspekty. Otázkou však i nadále zůstává, jestli aplikace současné RMA, hlavně tedy v pojetí americké armády a jejích spojenců, splnila očekávání, které do ní bylo vkládáno. Armádní špičky a informovaná veřejnost totiž věřily, že uplatnění velkého technologického náskoku a z něj pramenících strategických změn, kompletně změní základy vojenství a řešení mezinárodních krizí silovou cestou. Na základě východiska z analytické části se můžeme pokusit toto tvrzení potvrdit či vyvrátit.

Analýza celého iráckého konfliktu, hlavně tedy poválečné stabilizace, nám ukázala limity, které koncept moderní RMA má. Kosovský konflikt nám naopak ukázal, že inovační prvky RMA, mohou od základu změnit celou koncepci vedení válek. Nutností je však správná syntéza mezi moderní technologií a odpovídající strategií, která musí být vybrána s ohledem na povahu a oblast konkrétního konfliktu. Ve své celkové podobě zůstává moderní RMA relevantní pouze tehdy, je-li aplikovaná na symetrický konflikt, ve kterém se střetnou relativně stejně silní a vyspělí aktéři. Dnešní svět však nezná žádný stát, který by se mohl ve své vojenské moci měřit se Spojenými státy americkými. Budoucí vývoj nám možná ukáže, zda se tímto konkurentem brzy nestane například Čína či znova Rusko. Úkolem amerických stratégů a revolučních inovátorů by se pak stala příprava na možný střet s jednou z těchto velmocí či poučení ze současných chyb a vytvoření vhodné strategie, která by dokázala pružně reagovat na měnící se podobu konfliktů v 21. století. Současná administrativa presidenta Obamy se však spíše zaměřuje na posílení mírových svazků a kooperaci

s ostatními velmocemi. Potenciálním rizikem i nadále zůstávají radikální státy typu Írán a Severní Korea, které vlastní či usilují o získání jaderných zbraní. Nebezpečné je rovněž přehoupnutí islámské fundamentální revoluce do Pákistánu, který již disponuje nukleárním arzenálem.

Pokud se pokusíme aplikovat výsledky analýzy na pojetí konceptu RMA a vojenské revoluce, které představil Williamson Murray, potvrdíme tak jeho teze o vzájemné propojenosti jednotlivých inovačních, revolučních a postrevolučních (reakčních) období. V souladu s jeho pojetím, bychom za RMA či předtřes mohli označit technologické a strategické inovace, které napomohli Američanům vyjít vítězně ze studené války. Technologická převaha byla plodem velkých investic, které byly vloženy do vědy a vojenského výzkumu. Z těchto inovací dokážou Američané a jejich spojenci těžit dodnes. Za vojenskou revoluci bychom pak mohli označit poslední dekádu 20. století, ve které získaly Spojené státy americké pozici hegemonu v mezinárodním bezpečnostním prostředí. Případným dotřesem by mohla být změna typů konfliktů a charakteru jejich vedení, kterou můžeme pozorovat od nástupu třetího tisíciletí.

Jelikož je však aplikace inovací, které plynou z RMA, otázkou delšího období, můžeme být svědky toho, že se západní armády naučí efektivně řešit moderní konflikty, ve kterých proti sobě většinou stojí jednak armáda národního státu a na druhé straně nestátní aktér v podobě povstalců či teroristů, který má diametrálně odlišný systém hodnot a celkový pohled na válečnictví a vedení války. Z tohoto hlediska se opět potvrzuje další Murrayho teze, že jednotlivé revoluce se doplňují či překrývají a během jejich aplikace nedochází k totálnímu přetvoření celého válečnictví. Časté uplatnění asymetrického konfliktu je sice velmi novátorské, avšak neděje se tak určitě poprvé v lidské historii. Poučení z minulosti a aplikace nových poznatků do budoucnosti tak zcela jistě zůstane klíčovým prvkem pro udržení stability mezinárodního prostředí, či spíše získání náskoku jednoho aktéra nad ostatními.

Pokud akceptujeme tento názor, můžeme říct, že není důvod k tomu, aby celý koncept RMA zmizel z akademické debaty a byl tím pádem zatracen. Je jen potřeba pohlížet na jednotlivé revoluční doby s určitou dávkou nadhledu a nepodlehnout přesvědčení, že dojde k vytvoření mezinárodní konstelace, na kterou nebude možné nalézt adekvátní odpověď.

S touto dávkou určitého nadhledu se můžeme rovněž podívat na koncept dnešní RMA. Není důvod zavrhnout inovace, které představil a také není zcela vhodné, vymazat ho z řetězce historických RMA, do kterého, alespoň dle mého názoru, zapadá. Z historického

bádání, které nám poskytuje cenné poučení, již víme, že revoluční prvky, které byly představeny v průběhu staletí, se nabalovaly či překrývaly a jejich deriváty můžeme vidět i v budoucích nových pojetích. Pro vytvoření nového efektivního pojetí je tedy nezbytně nutné, aby konkrétní společenství prošlo všemi zásadními fázemi, které reprezentují jednotlivé inovace a dílčí revoluce. Je otázkou do budoucna, kdo přijde s dalším novým pojetím. Jelikož je však západní civilizace nejvíce rozvinutá, lze očekávat, že by budoucí inovátor mohl pocházet z jejich řad. Pokud budeme chápat svět, jako regionálně diferencovaný, byly by tímto inovátorem nejspíš opět Spojené státy americké. Pokud však uchopíme svět jako globální společnost, ve které jsou postupně mazány rozdíly mezi rozvinutým a rozvojovým světem, mohl by být revolučním inovátorem prakticky kdokoli.

Revolučnost konceptu moderní RMA, který by od základu přeměnil celé vojenství, tedy nebyla zcela potvrzena. Ke komplexní a trvalé změně v rámci vojenství a bezpečnostního prostředí tak nedošlo. Poněkud uměle bychom si ale mohli prvky RMA rozdělit na čistě technologické a strategické. Technologická část by pak v analýze mohla obstát. Strategické inovace z Kosova by rovněž mohly obstát, avšak jejich reformulované verze z roku 2003, které byly užity v Iráku, se ukázaly jako příliš teoretické. Celý koncept moderní RMA tak nesplnil všechna očekávání. V kontextu této práce tedy musí nutně být odpověď na hlavní výzkumnou otázku negativní. Koncept Revoluce ve vojenství nepřinesl zásadní změnu do vedení vojenských konfliktů.

Ukázalo se však, že jeho inovační prvky mohou znamenat zásadní přeměnu bezpečnostního prostředí, jen pokud jsou užity správně. Nelze však opomenout Murrayho tezi, která připomíná, že na každou revoluci později navazuje odpovídající „kontrarevoluce“, která opět do určité míry vyrovnává poměr sil mezi relevantními hráči na mezinárodní scéně. Na konfliktu v Iráku jsme viděli, že inovační prvky RMA prošly konfrontací s postupy, které napomohly jedné straně vyrovnat obrovské početní a technologické výhody protivníka. Užití Murrayho chápání a terminologie pro tuto práci tedy považuji za vhodné.

Seznam použitých zdrojů

Knihy a odborné studie

Barša, Císař: *Anarchie a řád ve světové politice*, Portál, Praha, 2008

Belasco: *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11*, Congressional Research Service, 7/2009

Black: *The RMA Examined*, Norwegian Institute for Defence Studies, Oslo, 2006

Buzan: *Societal Security, State Security and Internationalisation*, in: Identity, Migration and The New Security Agenda in Europe, Pintner, London, 1993

Buzan, Waever, de Wilde: *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Ústav strategických studií, Brno, 2005

Eichler: *Terorismus a války na počátku 21. století*, Praha, Karolinum, 2007

Glantz: *Soviet military operational art: in pursuit of deep battle*, Frank Cass, New York, 1991

Hora: *Toulky českou minulostí 2*, Baronet, Praha, 1995

Knox, Murray: *The dynamics of military revolution 1300-2050*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001

König, Lacina, Přenosil: *Učebnice evropské integrace*, Barrister & Principal, Brno, 2007

Lamber: *Sir John Fisher's Naval Revolution*, University of South Carolina Press, Columbia, 1999

Machiavelli: *Vladař*, Nakladatelství XYZ, Praha, 2007

Nugent: *The Government and Politics of The European Union*, Palgrave Macmillan, New York, 2006

Rasmussen: *The Revolution in Military Affairs and The Boomerang Effect*, Danish Institute for International Studies, Copenhagen, 2004

Roberts: *Asymmetric conflict 2010*, Institute for Defense Analyses, Alexandria (VA), 2000

Roe: *The Societal Security Dilemma*, COPRI Working Papers No. 3, Copenhagen, 1997

Rogers: *The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*, Westview Press, Boulder (CO), 1995

Rogers: *The wars of Edward III: sources and interpretations*, Boydell Press, Woodbridge, 2000

Stepanova: *Terrorism in Asymmetrical conflict: ideological and structural aspects*, Oxford University Press, New York, 2008

Waisová: *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti*, Nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2003

Zeman: *Česká bezpečnostní terminologie*, Mezinárodní politologický ústav, Brno, 2002

Odborné časopisy

Krásný: *Pohledy na asymetrii v operacích*, in: *Obrana a strategie*, Č. 2, Brno, 2003

Murray: *Thinking About Revolution in Military Affairs*, in: *Joint Force Quarterly*, Vol. 17 (Summer 1997), National Defence University Press, Washington DC, 1997

Waltz: *Globalization and Governance*, in: *Political Science and Politics*, Vol. 32 (4), 1999

Williams: *Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics*, in: *International Studies Quarterly*, Vol. 47 (4), 2003

Internetové zdroje

Batschelet: *Effect Based Operations: A New Operational Model?*, USAWC Strategy Research Project, 4/2002. Dostupné na URL:

<http://www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo.pdf> (15. 5. 2010)

Clark: *When the force is necessary: NATO's military response to the Kosovo crisis*, in: NATO Review, Vol. 47, No. 2, 1999. Dostupné na URL:

<http://www.nato.int/docu/review/1999/9902-03.htm> (3. 5. 2010)

Letter to President Clinton on Iraq, Washington DC, 1/1998. Dostupné na URL:

<http://www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm> (12. 5. 2010)

Parker: *The „Military Revolution „ 1560-1660-a Myth ?*, in: The Journal of Modern History 48, The University of Chicago Press, Chicago, 1976, s. 195. Dostupné na URL:

<http://www.jstor.org/pss/1879826> (2. 5. 2010)

Solana: *NATO's Succes in Kosovo*, in: Foreign Affairs, November/December 1999, Vol. 78, No. 6. Dostupné na URL: <http://www.foreignaffairs.com/articles/55610/javier-solana/natos-success-in-kosovo> (6. 5. 2010)

<http://www.unhcr.org/refworld/country,,HRW,,SRB,,3ae6a86b0,0.html> (5. 5. 2010)

<http://www.atmonline.cz/analyzy/jugo/jugo.htm> (5. 5. 2010)

http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm (6. 5. 2010)

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/335709.stm> (5. 5. 2010)

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/kosovo/etc/cron.html> (3. 5. 2010)

http://zpravy.idnes.cz/zahranicni.asp?r=zahranicni&c=A060311_132256_zahranicni_jba (6. 5. 2010)

<http://www.defense.gov/specials/kosovo/> (21. 4. 2010)

http://www.globalsecurity.org/military/ops/allied_force.htm (5. 5. 2010)

<http://abcnews.go.com/Politics/Inauguration/story?id=122155> (5. 5. 2010)

<http://www.iwar.org.uk/rma/resources/nato/ar299stc-e.html> (5. 5. 2010)

<http://www.militaryhistoryonline.com/18thcentury/articles/whyfrancelost.aspx> (5. 5. 2010)

<http://www.foreignaffairs.com/articles/51466/eliot-a-cohen/the-military-revolution-debate-readings-on-the-military-transfor> (5. 5. 2010)

<http://www.iwar.org.uk/rma/> (5. 5. 2010)

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (6. 5. 2010)

<http://archives.cnn.com/2001/US/10/07/ret.attack.bush/> (10. 5. 2010)

<http://www.cbsnews.com/stories/2010/05/28/world/main6525997.shtml> (10. 5. 2010)

<http://www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz67/Czech> (10. 5. 2010)

<http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/01/sproject.irq.war.cost/> (11. 5. 2010)

<http://www.lrb.co.uk/v28/n06/john-mearsheimer/the-israel-lobby> (13. 5. 2010)

<http://www.cfr.org/publication/7631/iraq.html> (13. 5. 2010)

<http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdp/nsdp-wmd.pdf> (14. 5. 2010)

http://www.worldlingo.com/ma/enwiki/en/Kenneth_Pollack (14. 5. 2010)

<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2007/clanky/vojensti-akteri-strategickych-cilu-stabilizace-v-iraku.html> (15. 5. 2010)

<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-1-2010/clanky/perspektivy-koncepce-ebo-ebao-a-jeji-vztah-ke-komplexnim-pristupum-k-reseni-krizi.html> (14. 5. 2010)

<http://www.iraqbodycount.org/database/> (17. 5. 2010)

<http://www.whitehouse.gov/about/presidents/ronaldreagan> (13. 5. 2010)

<http://www.terroristplanet.com/2010/02/iraq-war-iraqi-freedom-2003/> (11. 5. 2010)

<http://www.blisty.cz/art/39480.html> (12. 5. 2010)

<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RS22452.pdf> (13. 5. 2010)

<http://countrystudies.us/iraq/38.htm> (17. 5. 2010)

<http://edition.cnn.com/SPECIALS/war.casualties/index.html> (20. 7. 2010)

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdffiles/pub752.pdf> (20. 7. 2010)